

Şeýh we şehit (inşallah) Abdullah Azzam

GULLARA JIHADYŇ DEREJESI BARADA HOŞ HABAR

(Gysgaldylan)

(Ithaful ‘Ybäd fi Fedailil Jihäd)

Mazmuny

1. Şahadatyň derejesi.
2. Hijrediň derejesi.
3. Taýynlyk we atmaklyk.
4. Aýallaryň jyhady.
5. Ar-Ribat.
6. Söweş üçin biýat.
7. Musulmanlaryň arasyndaky söweş.

1-NJI BÖLÜM. ŞAHADATYŇ DEREJESI

Misk ýaly ganyň ysy...

"Kalby elimde bolana kasam bolsun, kim Allah ýolunda ýaralansa (Allah kimiň ol ýolda yara alýanyny gowy bilýär) Kyýamat güni (gany ýarasyndan akyp duran halynda) geler, ganyňyň reňki gülüň reňkinde, ysy bolsa misk ysly." Muslim (No 7280) we Ahmet (No 9092)

Subhanallah muny biz kän şehitlerde gördik, olaryň ysy miskiň ysy ýaly, mysal üçin edil, Ýemenli Jiddii Hişam ad Dilmîy Ýahýa Sinyur Abdul Wahid al Bagmaniyde da boluşy ýaly, meniň jübimde onuň gany daman bir kagyzyk bardy, ol kagyzy mende iki aýlap durdy we ondan miskiň ysy ýaly ys gelýardi.

Allahyň halaýan damjalary:

"Allah üçin iki damjadan we iki yzdan has söýgüli zat ýokdyr. Allah gorkysyndan akan göz ýaşı we Alla ýolynda akan gan damjasy. Yzalar bolsa, Allah ýolynda alynan ýara we ybadat etmekden ýaña bedende galýan yzlardyr." Hadys hasan, Termizi Abi Umamatdan rowaýat edýär.

Allah ýolunda yz: bu uz jyhadyň goýýan yzydyr, sebäbi ibn Hajeriň "Fathul Bariý" kitabynda belleýşi ýaly "fi sabililläh" (Allah ýoly) sözünüň ilkinji manysy jyhatdyr.

Ibn Ruşdyň aýdyşy ýaly: "Jyhat diýilende - gylaç bilen kapyrlara garşy, olar parahatçylygy soraýançalar ýada zelil derejede öz elleri bilen jizýe tölemäge razy bolýançalar söweşmeklik göz önünde tutulýar."

Şehit bu dünýä täzedan gelmek islär:

"(Ynanýan) Gullardan kim ölse, oňa sowgat taýynlanandyr. Ol täzedan bu dünýä gelmek islemez, sebäbi ol ýerde dünýä we onda bolan ähli islegler berilýär, şehit bolsa, şehitlige berilýän derejani görüp täzedan dünýä gelmek islär. Hakykatdanda, dünýä gelip, täzedan ölmek islemegi ol islär." Buhariý (No 2735)

Başga bir rowaýatda:

"... oňa beriljek derejani görüp, on gezek ölmegi islär"
Al Buhary (No 2756) we Muslim (4824)

"Şehit" (şayat) diýip at tutmak barada alymlaryň arasynda dürli garaýşlar ýüze çykdy.

* Al Azhariý şeýle diýdi: "Sebäbi Allah Tagalla we Onuň Resuly onuň Jennetiligine şayatlyk edýärler."

* An Nadr şeýle diýdi: "Şehit-diri, şol sebäpli olara şeýle at berildi, olar Allahyň gatynda diridirler."

* Käbirleri şeýle diýdiler: "Sebäbi Perişdeler ona şayatlyk edýärler we onuň ruhyny alyp gidýärler."

* Diýdiler: "Sebäbi olar halkyň önünde şayat bolýarlar."

* Diýdiler: sebäbi onuň imanyňa we gowy soňuna, daşky ýşaratlara seredip şaýatlyk etdiler"

* Diýdiler: sebäbi onuň gany Kyýamat güni şaýatlyk eder."

* Diýdiler: sebäbi onuň kalby darus salama (Jennede) şaýatlyk edýär (görüär), beýlekileriň kalblary Kyýamat güninden başga wagt şaýatlyk etmeýär."

Iň beýik Firdewsde Harisa (Jennediň atlarynyň biri)

An Naumyň gyzy Bedirde söweşe gatnaşan oglunyň nirdeligini "Ol nirde?" diýip soranda Resullallah s.a.w. şeýle jogap berdi: **"... seniň ogluň Jennediň iň beýik derejesine Firdewse düşdi."** Al Buhariý (No 2747)

Buharynyň başga bir hadysynda:

"... Hakykatdanda, Allah jennediň bu derejesini Onuň ýolundaky müjähitler üçin taýynlandyr. Iki derejäniň arasy edil ýer bilen gök ýalydyr. We haçanda Allahdan diläniňizde Firdewsi diläň, ol jennediň orta we iň beýik derjesidir we ondan ýokarda Ýaradanyň kürsisi bardyr we şondan (pikirimçe Firdewsdan) Jennediň derýalary başlanýar."

Olaryň ruhlary ýaşyl guşlaryň içinde:

"Olaryň ruhlary ýaşyl guşlaryň içinde, olaryň höwürtgeleri Allahyň Kürsisine berkidilen, Jennetde islän ýerlerine uçýarlar we öz höwürtgelerine dolanyp gelyärler. Robby olara seredip sorady: Siz ýene bir zat isleýäňizmi? Olar jogap berdiler: Ýene näme isläp bolar, biz Jennetde islän ýerimize uçýarys. Olardan üç gezek sorady we şonda olar eger bir zat islemeseler Allahyň olary goýmajakdygyna düşündiler we diýdiler: Eý biziň Robbimiz, biz ruhumyzy bedenimize ýene bir gezek gaýtarmagyňy isleýaris. We mundan soň olaryň hiç zada mätäç dälidiği belli bolan soň, (Allah) olary (soramagyny) goýdy."

Al Kadyý şeýle diýdi: Bu hadys ruhlaryň (ol dünýäde) galýandygyna we gaýdyp gelmeýändigine delillik edýär, Kuranda gelişi we ähli sünnet alymlarynyň aýdyşy ýaly haýyr amallar eden, lezzet alýa we günäkär jezasyny çekýär. Şehitleriň ruhlary ýaşyl guşlaryň içinde (zobunda), beýlekilere bolsa barjak ýerleri (jennet ýada jähennem) ertir agşam görkezilýär. Ibn Omaryň getiren hadysynda boluşy ýaly we faraon maşgalasy barada aýdylyşy ýaly (Ot olara ertir agşam görkezilýär).

* Aýtdylar: Jennede göni girjekler, hasapsyz ähli iman edenler diýip göz önünde tutulýar, bu barada hadysy delil getirýärler.

Şehitleriň aýratynlyklary:

"Hakykatdanda şehitlere Allah tarapyndan ýedi aýratynlyk taýynlanandyr.

** ilkinji damja gany çykanda onuň ähli günäleri bagyşlanýar.*

** ol özüniň jennetdäki ýerini görer.*

** ony imanyň bezegi bilen bezärler.*

** oňa gabyr azaby ýok.*

** onuň üçin iň erbet günde (Kyýamat gününde) howp ýok.*

** oňa derejeli täç berýärler, onuň (täjiň) ýekeje merjeni dünýäden we onda bolan ähli zatlardan gowy.*

** ol hüýr perileriň yetmiş ikisine öýlener*

** we öz ýakynlaryndan yetmişisiniň günäsiniň bagyşlanmagy üçin Allahdan soramaga mümkinçilik berilýär."* Hadys sahyh, Ahmet, at Tirmizi we ibn Habban.

Uhudyň şehitleri:

"Uhutda (dagynnda) siziň doganlaryňyzyň başlaryna gelen apatlar üçin Allah olaryň ruhlaryny ýaşyl guşlaryň içlerine ýerleşdirdi, olar Jennediň derýalaryndan içýärler, onuň miwesinden içýärler we öz höwürtgelerine gaýdyp gelýärler, (höwürtgeler) altyndan edilendir, Kürsiniň kölegesinde asylandyrlar. Haçanda ýýmidiň,

içginiň we dynç alynýan ýeriň lezzedini görenlerinde, diýdiler: "Wah biziň doganlarymyz, Allahyň bize näme taýynlanyny bir bilselerdi, onda olar jyhatdan daşda durmazdylar we söweşde gorkmazdylar" we Allahu Tagalla şeýle diýdi: "Men muny olara ýetirerin" we Allahu Tagalla şu aýatlary Resulyna indirdi: "we Allah ýolunda öldürilenlere öli diýmäňler" Ahmet (No 2392) we Ebu Dawut (No2521), al Hakim "Sahyh" diýdi we az Zabiý ony goldady.

Şehitler diri:

Biz birnäçe gezek bedeniň duýýanlygyny görkezýän mugjyzaly yşaratlary görüpdik.

Omar Janiif maňa gürrüň berdi: "Men öz elim bilen on iki sany şehidiň gabryny açdym, bedenleriň hiç biri hem üýtgemändir, we olaryň käbirleriniň sakgalarynyň uzandygyny gördim, gabyrda aýaklary hem uzapdyr."

"al Uzrgun" de şehit bolan Doktor Baabragy, Peşawara "Babiý" diýilen mekana getirenlerinde, şehidiň mekdepden gelen çagalary onuň başynda durdylar şol wagt ol aglady, gözünden yaş damjalary akdy.

Şehitler Baarik derýasynyň kenarynda:

"Şehitler Baarik (kenarynda) - jennediň gapysynyň önünde bolan derýa - ýaşyl çadyrda, olara ryzklary Jennetden getirilip berilýär, ertir aqşam." Ahmet (No 2394) we ibn Habbaan (No 4568)

Iýmit olaryň ruhlaryna getirilip berildi we olar şatlandylar we rahatlandylar. Edil şolar ýalyda faraon maşgalasyna ertir agşam ot görkezilýär we olar gynandylar.

Al Kurtubi "al Jamiý" kitabynda şeýle diýýär: "Bu şehtiler, bergidar şehitler bolmaly we bergilerini bermäge ýagdaýy bolsada olar bergilerini gaýtarmadyk bolmaly."

Şehitlik oba - şäherlerden haýyrly:

"Meniň üçin, Allah ýolunda öldürilmek, maňa ähli şaherleriň we obalaryň halky maňa degişli (tabyn) bolanyndan has haýyrly." Ahmet (No 17560)

Şehit agry duýmaýar:

"Şehit jan beryän wagty, edil siz, çümdikleninde duýýan agryňyz ýaly agry duýar" Ahmet (No 7911), at Tirmizi (No 1669) we an Nasaýi No (3163)

Sahyh bolan rowaýatda (3163 № سنن النسائي الصغرى) şeýle diýilýär:

"Şehit, edil siziň biriňizi bir gezek çümdiklände duýýan agryňyz ýaly agry duýar."

Biz eýýäm munuň nahili bolýandygyny Medineli Halid al Kurdiýde görüpdik, haçan ol mina basanda onuň bedeni ikä bölündi aýagy gopup bir ýana, bedeni içegeleri daşyna çykan şekilde beýleki ýana pytrady, onuň elinde kiçi ýaralary bardy. Doktor Salih al Libiý ylgap geldi we onuň daşyna çykan içegelerini garnyna salmaga başlady, doktor cydap bilmän aglady we şonda Halid al Kurdiý sorady:

"Sen näme üçin aglaýaň, eý lukman bu bir elimdäki ýeňil ýarajyklar ahyry" we şeýle ýagdaýda biz bilen iki sagat gürlleşdi soňunda Allahyna gowuşdy, emma aýagyňyň ýoklugyny we garnyňyň açyk dygyny welin duýmady hem.

Şehitleriň ýeri:

Bir adam Resulallah s.a.w-den sorady: **"Şehitleriň in gowusy kim?" Resulallah jogap berdi "Duşmanyň hataryna girip, şehit bolýança olardan ýüzüni yza öwürmän söweşenler. Olar Jennediň in ýokarky otaglaryna gidýärler we olara Roblary ýylgyrar, eger Allah öz guluna haýsam bolsa bir ýerde ýylgyrsa onda onuň (guluň) jogapkärçiligi ýok (Kyýamat günü)"** Ahmet (No 22098).

Öldirilenleriň üç görnüşi:

"* imanly ynsan Allah ýolunda maly we jany bilen söweşdi, duşmany bilen garşylaşdy we ölýänçe söweşdi - bu şehit Allahdan başgany beýik tutmazlyk we pygamberleri pygamberlik derejesinde beýik görmek şerti bilen.

*** özüniň eden günälerinden, goýberen ýalňyşlyklaryndan ýadan we olary ýigrenen imanly ynsan, Allah ýolunda jany we maly bilen söweşdi, duşmana duşdy we öldirilýänçe söweşdi. Bu ýalňyşlardan we günälerden arassalanmaklyk oky, hakykatdanda ýalňyşlary öçürýän gylyç we ol Jennede**

islän gapysyndan girer, hakykatdanda Jennediň sekiz gapysy bar, jähennemiň hem ýedi gapysy bar.

*** we munafyk bolan adam öz jany we maly bilen Allah ýolunda söweşdi, duşman bilen garşylaşdy we onuň bilen söweşip öldi, hakykatdanda ol otda. Gylyç iki ýüzligi arassalamayar!”** Ahmet (No 4573)

Öz günälerini gylyç bilen arassalamak isleýän müjähitler nirede?

Haýsy ölüm gowy?

Jabir Rahymallahdan edilen rowaýat: **soradylar "Eý Allahyň Resuly haýsy ölüm gowy?" Resulallah s.a.w. jogap berdi: "(Allah ýolunda) Aty öldirililen we gany dökülen!"** Ahmet (No 13919) we Ebu Dawud (No 1450).

Bu iň gowy ölüm: sebäbi müjähit jany we maly bilen söweşdi we ikisi bilen hem gaýdyp gelmedi.

Şehtileriň Seyýidi:

"Şehtileriň Siýidi, Hamza ibn Abdul Mutallib we zalym bolan padyşanyň garşysyna duran we ony ýagşylygy buýurup ýamanlykdan alyp galmak islänligi üçin öldirililen erkekdir." Hasan hadys, al Hakim we ad Daýi rowaýat edýärler.

Bu yslamda ýagşylygy buýurup ýamanlykdan alyp galmagyň nähili derejede möhümligini görkezýär. Ýamanlykdan alyp galmak we nähaklyga garşy durmak halka wajypdyr, hatda muny musulman bolan hökümdaryň

ýüzüne aýtmaklyk hem, eger ol zalym ýada fasyk bolsa, eger ol kapyr bolsa onda hiç bir şertde-de dymmak gadagandyr we oňa dostluk ýokdyr we Ymmata parz bolan onuň garşysyna aýaga galmakdyr.

"Hakykatdanda, şehitleriň ruhlary ýaşyl guşlaryň içindedir, Jennediň miýwelerinden iýmitlenýärler".

Hadys sahyh, at Tirmizi (No1644) Kaýb ibn Mälikden rowaýat edýär we "Sahih al Jamiýde" hem bar No 1555.

"Öldirilenleri (şehitleri) ölen ýerinde jaýlaň". Sahyh hadys Jabiraadan rowaýat edilýar we "Sahyh al Jamiýde" hem geçýär No 247.

We näçe ruhlar bu sünnede ters hereket edendikleri üçin jan berdiler... Owganystanda bir dogan şehit boldy we müjähitler onuň bedenini urş meýdanynyndan çykarjak bolup hereket edýärler we olardanda kábiri şehit bolýar. Resulallah s.a.w. Uhut şehitleri barada şeýle diýýär:

Jabir şeýle diýdi: **"Nobat tutup duran wagtyň, birden daýzam geldi ýanynda kakam we daýymyň jesedi (düýede) bardy. Daýzam olary uruş meýdanynyndan Medinedäki gabyrstanda jaýlamak üçin alyp gaydan eken. Şol wagt habarçy geldi we şeýle diýdi: "Hakykatdanda, Allahyň Resuly s.a.w. size jesetleri gaýtarmagyňyzy we öldirilen ýerlerinde jaýlamagyňyzy buýurdy!" Ol jesetleri öldirilen ýerlerinde jaýladylar. Muawiýe bin Ebu Sufýanyň höküm süren döwründe ýanyma bir adam geldi we şeýle diýdi: "Eý Jabir, Allaha kasam bolsun, Muawiýäniň işçiler seniň kakaňyň jesedini galdyrdylar we onuň abraýy aýan boldy." Jabir**

dowam etdi: "We onuň (kakamyň jesediniň) ýanyna gelenimde, men ony edil öňki goýulan ýagdaýynda gördim, hiç bir üýtgeşiklik bolmandyr." Diýdi: "Ondan soň men onuň jesedini ýere gömdim we şehitleriň bedenini jany çykan ýerinde jaýlamak sünnet boldy."
Ahmet rowaýat edýär.

"Adamyň şehit bolmagy üçin ölümiň baş görnüşi bardyr.

*** Allah ýolunda öldirililen - şehit**

*** Allah ýolunda gark bolan - şehit**

*** Allah ýolunda garny agyryp ölen - şehit**

*** Allah ýolunda halera ýada çuma keselinden ölen - şehit**

*** Allah ýolunda çaga dogurýarka ölen - şehit"** Sahyh hadys, an Nisay getiryar (No 3165)

Haçanda "Allah ýolunda" diýen söz aýdylanda onda akyllara ilkinji gelýän zat, ibn Hajaryň (Fathul Bariý) kitabynda diýişi ýaly JYHATDYR.

"Kim çyny bilen Allah Tagalladan şehidiň ölümünü islese, Allah oňa bu derejäni berer, hatda ol öz düşeginde ölsede." Muslim (No4886) "Sahih al Jamiý" (No 6152).

Çyny bilen şehitligi gözlemeklik bolsa - taýynlykdyr {Eger olar sapara çykmaklygy islesediler onda muňa taýynlyk görerdiler} (Toba 46)

Eýýam 10 ýyl bäri jyhat etmek üçin, Owganystana geljek kişiniň ýagdaýy, ýaly däl. Ýollar açyk, serhetler açyk emma ol entägem Peşewara gelip ýetmedi. Eger ol jyhat etmekde çyn ýürekliğini pikir edýän bolsa, onda beýle kişini Allahyň bagyşlamagyny umyt edýäris. Bu adam, bir gumly arabyň elini bokurdagyna goýup, Resulallah s.a.w-e şeýle diýenini unutdymaka? **"Men seniň zyňdan, şu ýerime ursunlar - şeýdibem jennede gireýin diýip geldim"** diýdi. We ol arap görkezen yerinden ölüm ýarasyny aldy we Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: **"Allah bilen dogryçyl boldy, Allah hem onuň arzuwuny goldady!"**

"Kimi at özünden oklasa (kim atdan ýykylsa) we ölse, onda ol şehitdir." Ukbat ibn Nafitden Taberani getirýar "Sahyh al Jamiý" (No 6212).

Harramyň ejesi Mulhaana gyzy baradaky rowaýatda şeýle diýilýär: "Adamsy Ubadat as Sami bilen birlikde jyhada çykdy. Haçanda musulmanlar Muawiýe bilen bilelikde ilkinji gezek deňize çykanlarynda, iki gämini basyp alyp Şama dolandylar we oňa (Harramyň ejesine), münere ýaly haýwan getirdiler, emma ol (haýwan) ony özünden oklady we Mulhaanyň gyzy şehit boldy." Al Buhariý (No2739).

Bu, jyhatdan dolananyň şerigy höküminiň, jyhada gideniňki bilen deňdigine yşarat edýär.

*** "Kim öz malyny gorap ölse, ol şehit**

*** Kim öz maşgalasyny gorap ölse, ol şehit**

*** *Kim özüni gorap ölse, ol şehit!*** " Ebu Dawut (No 4763), at Tirmizi (No1421), an Nisaý (No 4079) we Ahmet (No1647), şeýlede "Sahyh al Jamiýde" bu hadys Seýt bin Zeýdten rowaýat edilýär /No 6321/.

Fykyhta muňa özüni hüjüm edýänden goramak diýilýär. Hüjüm edýän - güýjüni ullanyp ýaşayşa we mertebä hüjüm edýändir.

Ähli dört fakylar (Ebu Hanife, Malikiý, aş Şafii we Ahmet), hüjüm edýänden goranmaklygyň wajyplygynda bir pikire geldiler. Mala ýada jana hüjüm edilende, alymlaryň belleýişi ýaly garşy durmaklyk wajypdyr we iki mezhebiň alymlarynyň Malikiý we aş Şafiniň garaýşy hem muny goldaýar, netije hatda ölüm bolsada.

Al Jassas şeýle diýdi: "Bir adam nä hak ýere gylyjyny çykaryp başga birini öldürmek islese, onda musulmanlaryň ony öldürmegi gerekdigine garşy hiç bir ters gelýän garaýyşlary bilemizok."

Ibni Teýmiýe şeýle diýdi: "Dini pozmak we jan almak üçin hüjüm edýän kişä garşy çykmaklykdan has ýokorda bolan bir wajyp ýokdyr".

Bu şerigy hökümi bilmezlik musulmanlara gaty gymmada düşdi. Şol sebäpli gijäniň bir wagty aýalyny alyp gitdiler, a ol (adamsy) bolsa musulmanyň ganyny dökmekden gorkup ony öldirmedi.

"Kim zulüm bilen öldirilse, ol şehit". an Nasîý (No4080) we Sawud bin Mukrinden ad Daýýa Sahyh al Jamiýde getirýar (No 6323).

Bu hadys Ebu Hureýrâniň Muslime rowaýat eden hadysyny (No 317) şerh edýär: **"Bir adam Resulallah s.a.w. ýanyna gelip şeýle diýdi: 'Eý Allahyň Resuly, eger meniň ýanyma meniň malymy almak isleýän adam gelse nähili görýän (näme edeýin)?' Resullah şeýle jogap berdi: 'Oňa malyňy berme'. Onda ol adam: 'Eger ol meni öldirmek islese nähili görýän?' Resulallah s.a.w. şeýle jogap berdi: 'Onuň bilen söweş'. Adam: 'Ol meni öldürse näme?' Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: 'Onda sen şehit!' Sorady: 'Eger men ony öldürsem?' Resulallah şeýle jogap berdi: 'Ol otda bolar.'**

Şehitligi arzuw etmek:

"Janyň elinde bolana Kasam bolsun, eger menden galmak islemeýän erkek müminler bolmasady, onda men Allah ýolunda jihat edýän hiç bir topardan galmazdym! Janyň elinde bolana Kasam edýäriň, men Allah ýolunda öldürilmegi isleýän, soňundan direlmegi we ýene öldürilmegi, zyýndan direlip we ýene öldürilmegi, zyýndan direlip we ýene öldirimlegi! " Ebu Hureýreden Buhariý getirýar (No 2737)

Başga bir hadysda:

"..., Emma men olara münere ýaly at tapyp bilemok we olaryň özlere hem meniň zyýmdan gelmäge şert tapyp

bilenoklar, emma olaryň kalblary meniň yzyndan galmak (öýlerinde galmak) islänokdyrlar!"

Hadysdaky topar (as sariýa): Bu 400 esgerden kän bolmadyk goşundyr. Bu topar (as-sariýa) goşunyň iň gowy bölegidir, iň mert toparydyr. Arap dilinde as sariýa - gymmat, eziz diýmegi aňladýar.

Ebu Hureýre Hijretiň 7-nji ýylynda Medinä geleninde şu şehit baradaky sahyh hadysy eşidenligini aýtdy: ***"Ol (şehit), (oňa) taýynlanan haýry göreninden soň, ýene 10 gezek ölmek üçin täzedan dünýä gelmek islär."***

Jabirden al Hakim rowaýat edýär: ***"Resulallah s.a.w. Uhud halkyny (şehitlerini) ýatlanynda her gezek şeýle diýerdi: 'Allaha Kasam bolsun, men şol gün irden öz sahabalarym bilen şol dagyň aşagyna gitmek (şol ýerde şehit bolmak) isläpdim."***

"Deňizde söweşmek, ýerde söweşmekden 10 esse gowdyr. Kim deňizdäki synaglardan geçse, ol edil ähli daglardaky synaglardan geçen ýalydyr! Ondaky baş aýlanma (gäminiň çaykanmagyndan) ganyna boýanan we keseli geçiji bolan haýwan ýalydyr." Abdulla bin Amrdan al Hakim getirýär (hadys maukufu al Beýhaki No 8676).

"Şehidiň bergisinden başga ähli günäleri bagyşlanýar." Abdulla ibn Amr al Asdan Muslim getirýär (No 4839).

Al Kurtubiý şeýle diýýär: Jennede girmekden saklaýan bergi - Allah has gowusyny bilýändir - eger bergidar

bergisini üzmeklik üçin hiç bir ýol gözlemedik bolsa, yzyndan hiç kimi bergisini gaýtarmak üçin wekil goýmadyk bolsa ýada bergisini bermäge mümkinçiligi bolup hem bermedik bolsa we gereksiz zatlara sowan bolsa we şeýdip hem ölen bolsa, bu bergi ynsany Jennetden alyp galar. Eger gerekligi üçin ýada garyplygy üçin bergi edilen bolsa we onuň yzyndan bergini gaýtarjak adam bolmasa onda Allah ony Jennetden alyp galmaz Inshallah.

Jennede göni girip bilmedik şehitleriň ruhlary, Jennet gapysynyň ýanyndaky Baarika atly derýanyň kenarynda ýaşyl çadyrlarda bolarlar, olara ertir we agşam iýmit getiriler - Kurtubiniň aýdyşy ýaly - Allah has dogrysyny bilýändir.

Şu sorag ýüze çykýar: Onda bergidar üçin Allah ýolunda söweşe çyksa gowumy ýada ilki bergisini üzýänçe işläp ondan soň jyhada çyksa gowy?

Bu mesele barada biz Allahdan ýardam sorayarys: "Eger duşman Yslam topragynyň başden bir bölegine hüjüm etse jihat her kişä şahsy borç (farzy aýn) bolýar we şeýle ýagdaýda bergidar jyhada algydardan rugsatsyz çykypbilýär we ogul, ene atanyň rugsady bolmasada jyhada çykyp bilýär" Bu barada hiç hili ters garaýyşlar öňki salyhlarda hem, häzirki zaman alymlarynda hem ýokdyr.

Berigdar saýlaýar: Eger onda bergisini bermäge mümkinçilik bolmasa, onda ol bergisini üzýänçä garaşman jyhada çykyp biler. Eger onda bergisini üzmeklige

ýagdaýy bolsa, onda onuň iki ýoly bar, eger bergidar bergisini beren wagty ol pullar jyhata üçin ullanylsa onda ol hökman bergisini bermeli, iki haýyry gazanmak üçin, hem bergini üzmek hem de jyhada kömek etmek. (Eger algydar ol pullary jyhata üçin ullanmasa onda bergidar bergisini gaýtarman biler).

Bu fetwany Ibn Teýmiýe Al Fatwa al Kubra 4/183 atly kitabynda çykarandyr.

Ibn Teýmiýe şeýle diýýär: "Eger aýallarda mätäç bolan zatlardan we çaga eklenjinden artykmaç mal bar bolsa, onda jyhada öz pullary bilen kömek etmeklige olar borçlydyrlar, sebäbi (duşmanyň şerinden) dini we janlaryny goramaklyk parzdyr."

Bir gezek hem Allaha sejde etmedik şehit:

Ebu Hureýre şeýle rowaýat edýär: Amr ibn Ukeýşiň jahylka buty bardy we ol bu budtan aýrylmazlyk üçin yslamy kabul etmek islemeýärdi, haçanda Uhud söweşi bolanynda ol soramaga başlady: "Hany meniň daýymyň ogullary?" Jogap berdiler: "Uhud dagynda"

- A pylany nirde?

- Uhud Dagynda.

- A pylany nirede?

- Uhud Dagynda.

Onda ol öz sowdyny geýip, atyna münüp olaryň ýanyna gitdi. Ony musulmanlar görenlerinde "Bizden uzak dur eý

Amr!" diýip gygyrşdylar. Ol şeýle jogapberdi "Men hakykatdanda iman etdim!" Ondan soň ol duşmanlara garşy ýaralanýança söweşdi. Ondan soň ony ýaraly ýagdaýda öýüne alyp gitdiler. Sad bin Muaz onuň ýanyna bardy we onuň aýal doganyňa şeýle diýdi: "Ondan sora: ol öz halky üçin söweşdimi, oňa topulýandyklaryna gaharlananlygy sebäpli söweşdimi ýada Allah üçin (müşrikleri) ýigrenýänligi üçin söweşdi?" Ol şeýle jogap berdi: "Ýok, Allah we Resuly üçin müşrikleri ýigrenenligim sebäpli. Öldi we Jennede ýekeje sejde etmän girdi." Al hafyz "Al Isobah" atly kitabynda şeýle yazýar: "Isnady gowy, bu hadysany Ibn Ishakdan birnäçe adam rowaýat etdiler."

Öz ýarygyndan ölen şehit:

Salamat ibn al Akwaýdan rowaýat edilýär: **"Hayberde söweş günü, meniň doganym gaty söweşýärdi we onuň gylyjy (sowuda degip) özüne girdi we şeýdip jan berdi. Sahabalar ol barada öz pikirlerini şeýle aýtdylar: "Öz ýaragy bilen ölen adam". Resulallah s.a.w. şeýle jogap berdi: "Müjähit halynda söweşip öldi!"** Ibn Şihab şeýle diýdi: **"Ondan soň men Salamat ibn Akwaýyň oglundan soradym, ol hem maňa şol bir zady aýdyp berdi, üstüne şuny goşdy: Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: "Ýalan sözleýärler, müjähit halynda söweşip öldi we oňa iki gat sowgat berdiler."** Buharide we Muslimde getirilýär (No 4624),

Bu adam şehit diýilip aýdylmaýar:

Buhariý şu başlyk bilen öz kitabynda bir bölümçe açypdyr: "Resulallah s.a.w-iň sahabalarynyň arasynda batyr bolmadyk duşmanlary, diňe goýman eýsem yzlaryndan ýetip gyljy bilen öldirýän adam bardy. Ol barada şeýle diýdiler: **"Aramyzdan hiç birimiz onuň ýaly söweşmeýädik, bizi birnäçe kynçylyklardan halas etdi."** **Muňa Resulallah s.a.w. şeýle jogap berdi: "Aslynda ol otda bolanlaryň biridir."** Bu hadysyň soňunda ol adamyň (ýarasynyň agrysyna çydaman) öz janyna kast etmek bilen ölendigi belli bolýar. (al Buhariý No 2831)

Al Buhariniň "Adama şehit diýilmeýär" sözüne Ibn Hajar şuny goşýar: "Muny çürt kesik aýtmaklyk". Al Buhariý we ibn Hajaryň sözleriniň manysy: "Biz söweş meýdanynda ölene onuň şehit bolanlygy we Jennete girjekdigi barada sypat berip bilmeýäris. Sebäbi Jennete girmeklik öleniň niýetine baglydyr, bu bolsa diňe Alim bolan Allah Tagallaga bellidir. Ähli sünnet wel jemagatyň düşünjesine görä biz hiç kime jenneti ýada dowzahy diýip bilmeýäris."

Söweş meýdanynda öleni daşky sypatlaryna seredip we umumy netije çykaryp ony kepene dolamazlyk, ýuwmazlyk we onuň üçin jynaza namazyny okamazlyk barada bolsa selef we halefden bolan jumhur alymlar şeýle diýdiler:

Ibn Hajar: "Bedirde, Uhudta we beýleki söweşlerde ölenlere daşky sypatlara we bar bolan delillere seredip "şehit" diýmeklik barada, selefiň ählisi bir netijä geldiler, Allah bolsa iň dogrysyny bilýändir." (Fathul Bariý 6/90)

Käbir muhaddisler, mysal üçin Ibn Kesir "Al bidaýa wa nahiýa" atly kitabynda, söweş meýdanynda ölenlere şehit diýýärler. Bu kitapda (4/96) al Fadl ibn al-Abbas barada şeýle diýýär: "Amwaas keselinden şehit boldi". Şeýlede Haris bin Hişam barada (4/95) "aş Şamda şehit boldy" diýýär.

Ibn Kesir, an Nygman bin Mukrin al Muzniý barada şeýle diýýär (4/123): al Faruk ony Hahawanda goşuna emir edip ugradty we Allah onuň eli bilen uly açyşlary berdi we ol mekanlarda ony berk ornaşdyrdy. Gullar oňa boýun egdiler we musulmanlar ol ýerde at Tanaad günine çenli ýaşadylar. Allah oňa bu dünýäde birnäçe ýeňişleri berdi we Kyýamat gününde ol şehit bolup durar. Allah oňa ähli arzuwlarynyň iň gymmatlysy bolan şehitligi berdi we bu isläp boljak iň beýik arzuwdyr we ol Allah Tagallanyň Kuranda diýen müminlerinden boldy ine bu dogry ýoldyr: "Hakykatdanda Allah olaryň kalplaryny we mallyaryny Jennet üçin satyn aldy..."

2-NJI BÖLÜM HIJRETİN MERTEBESİ

Göç etmeklik kyýamat gününe çenli dowam eder.

"Jyhat dowam etdigiçe göç etmeklik durmaz!" Sahyh hadys "Sahyh al Jamiý" No 1987.

"Käfirler öldirildigiçe, göç etmeklik durmaz." Sahyh hadys "Sahyh al Jamiý" No 5096.

Bu, göç etmekligiň jyhat bilen baglanşyklydygyny görkezýär we jyhady göç etmekden aýyryp bolmaýanlygy hakykatdyr. Göç etmeklik (hijret) kyýamat gününe çenli dowam eder sebäbi jyhat kyýamata çenlidir.

Göç etmek barada buýruk:

"Hakykatdanda Allah Ýahya bin Zekeryäga 5 sany buýrugy ýerine ýetirmegi buýurdy,..., a men size baş zady ýerine ýetirmegiňizi buýurýan, Allah maňa olary etmekligimi buýurdy: al jemaa (jemagat), diňlemek, ytagat etmek, hijret we Allah ýolunda jyhat!" Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" (No 1720)

Al Aýniý şeýle diýdi: "Şerigatda hijret etmeklik, günä etmekden gorkup we diniň wezipelerini ýerine ýetirmeklik üçin küfür eýeleriniň ýaşayan ýerini taşlap, yslam topraklaryna göçmeklikdir."

Ibn Hajjar şeýle diýdi: "Yslamda ol (hijret) iki gönüşde amala aşyryldy:

1. Gorky ýerinden, rahatlyk ýerine göç etmeklik, Efiýopiýa göçi ýaly.

2. Kūfür ýurdyndan, iman ýurdyna göç, Pygamber s.a.w-ıñ Medinā göçi ýaly.

Resulallah s.a.w. jyhath etmekden owwal, kabir zatlary tertipledi. Hökmany ýagdaýda ilki bilen jemagat gurmakdan başlamaly. Jyhat, bu jemagatda edilýän ytagatyň bir görnüşidir. Şol sebäpli hem jemagatyň bolmaklygy hökmanydyr. We emirsiz jemagat ýokdyr, buýruksyz we ytagatsyz jemagat hem ýöremeýändir. Ondan soň göç etmeklik, bu jyhadyň esasy ädimidir, sebäbi ol (hijret) ýer-ýüzündäki synaglardan geçmäge taýynlygyny görkezýän hakykatdyr we ähli (jahyl) köklerden sogrulmakdyr. Jyhat bolsa - ol ysłamyň iň beýik derejesidir.

Şeytan hijrete garsy söweşýär, sebäbi bu jennede baryan ýoldyr:

"Hakykatdanda şeytan, Adam ogullarynyň ýolunuň üstünde duzak gurup oturandyr! Yslam ýolunda duzak gurýar we şeýle diýýär: "Yslamy kabul edip ata-babalaryň dinini taşlaýaňmy?" (Adam ogly) ony diňlemeýär we Yslamy kabul edýär. Ondan soň (şeytan) oňa hijret ýolunda duzak gurýar we şeýle diýýär: "Göç edip öz dogduk ýeriňi taşlaýaňmy?" Hakykatdanda hijret edýän, uly kynçylygy bolan atla meňzeýär, bu gezek hem diňlemedi we hijret etdi. Ondan soň (şeytan) jyhat ýolunda duzak gurýar we şeýle diýýär: "Jyhat etjekmi? Munda hem janyňy hem malyňy sarp edýän-ä, söweşersiň we öldirilersiň, aýalyň bolsa başga birine durmuşa çykar we seniň malyňy (mirasdüşerler)

bölüşerler." Bu gezek hem ony diñlemedi we jyhat etdi. We kim şeýle etse, onda onuň Allahyň öňünde, ony jennet baglaryna goýmaklygyna haky bolar! We eger öldürilse, onda onuň Allahyň öňünde, ony jennet baglaryna goýmaklygyna haky bolar! We eger gark bolsa, onda onuň Allahyň öňünde, ony jennet baglaryna goýmaklygyna haky bolar! We ol (atdan ýykylyp) boýnuny towlatsa, onda onuň Allahyň öňünde, ony jennet baglaryna goýmaklygyna haky bolar! " Sahyh hadys, Ahmediň hadys toplumlarynda getirilýär. Şeýlede "Sahyh al jamiý" No 1648 de hem getirilýär.

Onuň, öz dogduk ýerinden uzaklaşmagy derejesinde, jennetde onun sylagy hem köpeler.

Ibn Amr Radiallahu anhudan şeýle rowaýat edilýär: ***"Hakykatdanda, öz dogduk mekanyndan daşda ölen adamyň, dogduk mekanyndan ölen ýerine çenli bolan uzaklygy - Jennet uzaklygy diýilip ölçenilýär!"*** Hasan hadys, ibn Majäniň hadyslar toplumunda getirilýär (No 1663) 23 an Nasiý (No 1833), şeýlede "Sahyh al jami" de No 1612 hem getirilýär.

Resulallah s.a.w. muhajirlere jennet öýlerini wada berendir:

Fadaalýata ibn Ubeýd Radiallahu Anhu şeýle rowaýat edýär: ***"Men - maňa iman edenlere, ysলামy kabul edenlere we hijret edenlere, jennediň aşakgy derejelerinde ýerleşen jaýlary we jennediň ortasynda ýerleşen jaýlary, (we jennediň iň yokarky derejesinde ýerleşen jaýlary) wada berýän. Şeýlede maňa iman edip,***

yslamy kabul edip, Allah ýolunda jyhat edenlere hem, jennediň aşakgy derejesinde ýerleşen jaýlary, jennediň ortasynda ýerleşen jaýlary we jennediň iň yokarky derejesinde ýerleşen jaýlary wada berýän!... We kim muny ýerine ýetirse, ol, haýyrdan galmady we zyýandan gaça durdy, we (ol) islän ýerinde öler!" Sahyh hadys, al Hakim we Ibn Habbaanyň hadyslar toplumunda getirilýär (No 1529). Şeýlede "Sahyh al jamiýde" hem getirilýär No 1478.

"Islän ýerinde öler!" ýagny ol niredede ölsede oňa jennet wada edilendir.

Resulallah s.a.w-ıň müşrikler bilen ýaşayanlardan daşlaşmagy:

Jariir Radiallahu Anhu rowaýat edýär: **"Men, müşrikler bilen, olaryň topraklarynda bile ýaşayanlara mährem däldirin (ýaşayanlar bilen bile däldirin)."**

Diniň namaz, zekat, agyz beklemek ýaly buýruklaryny ýerine ýetirip bolmaýan ýerlerinde musulman ýaşamaly däldir. Küfrüň höküm sürýän ýerinden ol, yslamyň höküm sürýän ýerine göç etmelidir. Kyýamat günü ýakynlaşanynda bolsa, dine az kem sarpa goýulýan we haramyň az edilýän mekanlary seçilmelidir. We dine duşman bolanyň hükümi aşagynda ýaşamaly däldir, sebäbi musulman öz dini, abraýy we maly üçin dykgat etmelidir.

Samrat Radiallahu Anhudan şeýle rowaýat edilýär: **"Kim müşrik bilen garyşyp - bile ýaşasan bolsa, onda ol, olar ýalydyr!"** Hasan hadys, "Sahyh al jamiy" No 6062.

Ibn Teýmiýe şeýle diýýär: "Daşky görnüş bilen meñzejek bolmaklyk, ökünmeklik, içki görnüşe ökünmeklige, meñzemeklige getirýär. Bir meselede jan köýerlik etmeklik, zaman we ýer üýtgeşik bolsada, o meseläni goldamaklyga we kabul etmeklige getirýär. Bu zatlary duýmak bolýar, we hatda dowamly (müşrikler bilen) bilelikde ýaşalmaklyk hem, olaryň düşüňjelerini goldamaklyga getirip bilýär. We olar bilen bile ýaşamaklyk, (musulmanyň) olaryň ahlak we düşüňjelerini halaýandyklaryny we goldaýandyklaryny görkezýän sebäpdür, sebäbi kapyr bilen ýaşamaklyk olar ýaly bolmaklykdyr. Şeýlede daşky zatlarda (dünýewi işlerde) olar bilen işleşmeklik, olara söýgi duýmaklyga we olar bilen içkin meselelerde dostlaşmaklyga getirýändir."

Müjähit haýsy ýagdaýda ölen hem bolsa, oňa jennet taýynlanyp goýulandyr:

Abi Malik al Aşgari şeýle rowaýat edýär: **"Ähli zady başaryan we beýik bolan Allahyň ýoluna kim çyksa we ölse ýada öldürilse, ýada ony aty ýyksa, ýada bir yük haýwany ýyksa, ýada ony ýylan çaks, ýada ol düşeginde ölse, Allah oňa haýsy ölümi berse hem, ol şehitdir we oňa jennet (bardyr)"** Hasan hadys, "Sahyh al jamiý" No 6289.

Hijrediň kynçylygy:

Resulallah s.a.w-ıň ýanyňa bir gumly arap gelip Medina hijret etjegini aydanynda, ol gumla şeýle diýipdi:

Abi Saýitden rowaýat edilýär: **"Hakykatdanda, hijret işi kyndyr. Sende düýeleriň barmy?" Ol jogap berdi "Howa". Onda diýdiler "Sadaka üçin olardan berýäňmi?" Ol jogap berdi "Howa". Diýdiler "Şeýdip deňiziň aňrsyndan gelen mallar bilen söwdada mal gazan! Hakykatdanda, Allah edýän işleriň ýekejesini hem ünsinden düşürmez."** Hadysyň sahyhlygyna karar berilendir, "Sahyh al jamiý" No 7007.

Resulallah s.a.w. bu gumly arabyň ýagdaýyna we onuň Medine hijretiniň kynçylyklaryna sabyr edip bilmejegine düşünüpdi. We birnäçe gumlylar öz kowumlary bilen we öz sürileri bilen galdylar, emma olara musulmanlaryň oljalaryndan paý ýokdy.

Abi Saýit Radiallahu Anhudan rowaýat edilýär: **"Hakykatdan Beýik bolan Allah Tagalla şeýle diýýär: 'Hakykatdanda, sagdyn beden we durmuşda giňlik berenimden baş ýyl soňra gulum Maňa ymtylmany bes eder, hakykatdanda ol hiç zatsyz galandyr.'" Ibn Habban (No 3655) we ibn Adıý, şeýlede "Sahyh al jamiýde" getirilýär No 1905.**

Ýagny eger baş ýylyň dowamynda Haj we Umrany 1 gezek goýsa, bu onuň Allahdan daşlaşyp başlanlygyna ýşarat edýär. We Kadyr, Beýik bolan Allah ony haýyrdan aýyryar.

Ýene bir sahyh hadysda şeýle diýilýär: **"Haj bilen Umranyň arasyňy kesmähň! Hakykatdanda olar garyplygy kowarlar we oduň demiri zeňden arassalaýyşy ýaly günälerden arassalarlar."**

Bu Hajyň taşlamanmagy sebäpli berilen mahrumlykdyr. Onda, jyhathat her bir musulmana farzy aýn bolup durka ony baş ýyl däl, бүтін ömrine terk edenň ýagdaýy nähilikä?

"Kadyr we Beýik bolan Allah Tagallaga garşy bolan bir zady terk etmeklik, iň gowy hijretidir!" Ahmediniň kitabynda getirilýär (sahyh hadyslaryň senedi bilen: 553).

Bu hijret, magnawy hijret manysyndadyr, şerigy manysy bolsa: Allahyň razylygy üçin öz ýurdyňy terk edip başga mekanlara göç etmeklikdir. We diňe, ähli haramdan saplandyryň bir terbiýäniň bolmagy bu hijretiň şerigy manyda tamamlanmagyna getirer.

Jarir Rahymallah şeýle rowaýat edýär: **"Resulallah s.a.w. beýat alyp duran wagty ýanyňa bardym we şeýle diýdim 'Ýa Resulallah eliňi ber men saňa beýat etjek. We sen öz şertiňi goý, sen gowy bilýänsiň. Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: "Senden, Allaha gulluk etjekligiň we oňa sejde etjekligiň, namaz okajaklygyň, zekat berjekligiň, musulmanlara maslahat berjekligiň we müşriklerden daşlaşjaklygyň barada beýat alýan"** An Nasiý (No 4161), al Beýhaki (No 18115) we Ahmet (No 18879). (Sahyh hadyslar zynjyryndan: 636).

Şol sebäpli Yslamda beýadyň her dürli görnüşi bardyr. Yslama giriş beýady - ýagny yslamy kabul etmeklik üçin

edilýän beýat, şeýlede başga meselelerde beýadyň her dürlisi bardyr. Mysal üçin hijrediň altynjy ýylynda, agajyň aşagynda, sahabalaryň gaçyp gitmejekleri barada edilen ar Rydwan beýady. Uly ymama - halyfa beriýlän beýat, musulmanlaryň öz aralarynda biri-birlerine haýyr işde ýardymlaşmak üçin berýän beýatlary, sahabanyň edişleri ýaly, söweşden öň ölüm üçin bir birine beýat bererdiler we bir-birlerini gorardylar. Mujaaş Radiallahu Anhu şeýle rowaýat edýär: **"Pygamber s.a.w-ıň ýanyna doganym bilen geldim we şeýle diýdim 'Hijret üçin bizden beýat kabul et. Resulallah s.a.w. şeýle jogap berdi 'Hijret edýänleriň wagty gutardy'. 'Onda bizden näme beýat alarsyň?' Şeýle jogap berdi 'Yslam we jyhat üçin'"** al Buhariý (No 1895).

Jyhat üçin beýat etmeklik - yslamda jaýyzdir:

Allah Resuly s.a.w. Ýeňiş (Mekge ýeňişi) güni şeýle diýdi: **"Mekge ýeňişinden soň Hijret ýokdyr. Emme yhlas we niýet galandyr; we eger sizi (jyhat üçin) söweşe çagyrsalar, çakylyga baryň!"** Muslim (No 4785).

Ýagny, (Mekge ýeňişinden soň) Mekgeden - Medinä hökmany göç etmeklige gerek galmady. Sebäbi Mekge, ýeňişden soň Yslam topragyna öwrüldi we göç etmekligi gerekdirýän kapyrlyk ýok edildi. We bu ýagdaý öň küfür höküm sürüp soň ýok edilen ähli mekanlara degişlidir. Hakykatdanda Mekgeden - Medinä göç edýänlere berilýän sylag we dereje Mekge ýeňişi bilen tamamlandy. Emma bu sylag we derejäni jyhada gatnaşmak ýada oňa niýet

etmek bilen gazanyp bolar (ýagny şehit bolýança jyhat etmeklige niýet etmek).

"We eger sizi (jyhat üçin) söweşe çagyrsalar, çakylyga baryň!" ýagny sizi jyhat üçin hokmany bolan söweşe çagyralar we ol çakylyga barmaklyk hem hokmanydyr. We jyhadyň her musulmana parz (parzy aýyn) bolýan ýagdaýynyň biri hem duşmanyň (kapyryň) Yslam topraklaryna girmegidir.

An Newewiý şeýle diýýär: "Darul - küfürden darul-yslama göç etmeklik barada bolsa alymlar şeýle diýdiler 'Hakykatdanda ol (hijret) Kyýamat gününe çenli hökmanydyr!'"

Ölüm her dürli gelsede berilýän şol bir dereje:

Mälik ibn Hadm rowaýat edýär: "**Men Omar bin Hattabyň şeýle diýenini eşitdim 'Siz şu üç adam barada name diýersiňiz? Yslamy bilelikde kabul etdiler, bilelikde göç etdiler, Ysalama garşy gelýän hiç bir zat etmediler we biri kesellemegi sbäpli öldi, beýlekisi garyn agry sebäpli öldi we üçinjisi şehit boldy.'** Jogap berdiler '**Şehit aralarynda iň gowusydyr!'** Omar şeýle diýdi '**Kalbym elinde bolana kasam edýärim, hakykatdanda olar ahyrýetde biledirler, edil dünýäde bile boluşlary ýaly!'**" Said bin Mansur (Sunanihi 2 tom No2844).

3-NJI BÖLÜM TAÝÝARLYK WE ATMAKLYK

Ukbat bin Amir rowaýat edýär: **"Men Resulallah s.a.w-iň şeýle diýenini eşitdim 'Size mekanlar açylar we Allah size ryzk berer we sizden hiç biriňiz atyş etmekde taýynlygy taşlamasyn'"** Muslim (No 4903)

Hakykatdanda Faikm al Lýahimi, Ukbe bin Amra şeýle diýdi: "Sen bu iki çzyk (atyş ýeri we nyşan) arasynda gaty kän ýöreýäň, aslynda sen garradyň we saňa gyn bolýar ahryryn." Ukbe şeýle jogap berdi: "Eger men bu barada Resulallahyň sözüni eşitmedik bolsadym, onda bu gynçylyklary götermezdim. Al Haris: "We men ibni Şamaamdan 'o name söz' diýip soradym" diýdi. Şeýle jogap berdi: **"Hakykatdan Ol (Resulallah) şeýle diýdi 'Kim ok atmany öwrenip yzyndanam ony goýan bolsa onda ol bizden dälidir ýada (Pygamberi) diňleýän dälidir."** Muslim (No 4905).

Atyja berilýän sylag:

Amr bin Absah şeýle rowaýat edýär: **"Allah Resuly s.a.w. diýdi 'Musulmanlardan kimdir biri Allah ýolunda ok atsa we oky nyşana degsede ýada ýan geçsede, ol musulman Ybrahym aleyhisalamyň oglyny gulçylykdan boşadan ýaly sogap alar. We erkeklerden kimiň saçy Allah ýolunda agarsa, onda ol onuň üçin nurdyr."** Sahyh hadys, Taberaniý we "Sahyh al jamiý" de getirilýär (No 2736).

Jabir Radiallahu Anhudan an Nasiý rowaýat edýär: **"Şu dört zatdan galan ähli Allahy ýatlamakdan daşda bolan**

zatlar boş oýun we wagt geçirmekdir: Adymynyň öz aýaly bilen oýnamagy, öz atyňa tälim bermek, iki çzyk (ok atylýan ýer bilen nyşana) arasynda ýöremeklik we erkegiň ýüzmegi öwrenmegi." "Sahyh al jamiý" kitabynyda getirilen (No 4410).

Ukbat bin Amirden Ahmet we Muslim rowaýat edýärler: *"Size (täze) mekanlar açylar we Allah size ryzk berer, we araňyzdan hiç biriňiz öz oklary bilen oýnamagy taşlamasyn."* şeýlede "Sahyh al jamiýde" getirilýär (No 3607).

Buhari we Ahmet öz kitaplarynda getirýärler: *"Bir gün Resulallah s.a.w. atyş (taýýarlygyny) edip duran Aslýam taýpasynyň adamlarynyň deňinden geçip barýady. (Olara) Resulallah s.a.w. şeýle diýdi 'Atyň eý Ismaýlyň ogullary. Hakykatdanda siziň ataňyz atyjydy!'"* Bu hadysyň sahyhlygyny al Hakim we az Zahabiý tassykladylar, şeýlede "Sahyh al jamiýde" getirilýär (No911)

Ebu Dardadan al Araab rowaýat edýär: *"(Üç zatda) oýun üçin güýmenmek (jaýizdir): ata tälim bermek, ýaýdan ok atmak we maşgalaň bilen oýnamak"* Sahyh, "Sahyh al jamiý" (No5374)

Ýahýa bin Saýid Mursalýandan al Araab rowaýat edýär: *"Kim gowy atmagy öwrenenden soň ony taşlasa, ol kişi haýýrdan bir zat taşlandyr"* "Sahyh al jamiý" (No 5848).

Al bazzar we at Taberani "al Ausat as sahyhda 628" getirýärler: *"Atmaklyk bilen meşgullanyň."*

Hakykatdanda ol, oýunlaryňyzyň arasynda iň gowusydyr."

Ukbat bin Amirden Muslim (No 4902) rowaýat edýär:
***"Men Resulallahyň münberde şeýle diýenini eşitdim
'{ We olara garşy başardygyňyzdan güýç toplaň}
Hakykatdanda güýç atmakdadyr! Hakykatdanda güýç
atmakdadyr! Hakykatdanda güýç atmakdadyr!"***

Bu hadys Pygamber s.a.w-iň pygamberligine ýene bir delildir. Sebäbi Resulallah s.a.w-iň döwründe ýaýdan ok atmaklyk söweşde ýeňişe getirýän esasy usul dälidi. Ol döwür esasan gylyç we hanjar kän ullanylýardy.

Emma bu günler, häzirki zaman söweşlerinde ullanylýan esasy usul atmaklykdyr. Kiçi sapaňçadan (pistolet) başlap tä awtomat, menamýot we raketalara çenli dowam edýän atyş usullarydyr.

4-NJI BÖLÜM. AÝALLARYŇ JYHADY

Omar Radiallahu Anhu bir gün Medine aýallaryna plaş paýlady, iň soňunda bir sany gowy plaş galdy, ol ýerde bolanlardan biri şeýle diýdi: "Eý Emirul müminin! Ol plaşy maşgalaň bolan Resulallahyň gyzyna (Ümmi Gülsume)¹ ber." Omar şeýle jogap berdi: "Umm Salit muňa has mynasypdyr. Ensarlardan bolan Süleýtiň ejesi, ol Resulallah s.a.w-e beýat edenleriň biridir." Yzyndan hem: "We hakykatdanda ol, Uhud günü bize suw daşýardy" diýdi. Al Buhariý.

Al Mugniýniň kitabynda (abzas 7440) şeýle diýilýär: "We duşmanyň topraklaryna musulmanlar bilen aýallardan hiç kim gitmeýär, diňe, Resulallah s.a.w-iň edişi ýaly, suw daşamak, ýaralylara seretmek üçin garrylar (aýallar giderler). Al Auzaýiden soradylar: "Tomusky ýörişlere siz bilen bile aýallar hem gatnaşdylarmy?" Jogap berdi: "Ýok, diňe gyrynaklar bardy".

Muawiziň gyzy ar Rubaýadan al Buhariý rowaýat edýär: "Biz Resulallah s.a.w. bilen bile ýörişlere gatnaşýardyk, halka suw içirýärdik, olara hyzmat edýärdik, ýaralylary we ölenleri Medinä daşýardyk."

Ar Rubaýa kiçijek gyzjagaşdy. Muňa delil, üç kişiniň rowaýat edýän hadysdyr. Hadysda onuň daýysy Muaaz ony bir tabak hurma bilen iberdi, Resulallah s.a.w. hem munuň üçin Bahreýiniň şasynyň sowgat iberen bezeg

¹ Aslynda Hz.Aliniň gyzy. Emma arapçada agtyklara-da gyzy diýip aýdylýan ýeri bar.

daşyny Rubaýa sowgat berdi. Bu Bahreýn şasynyň we beýleki hökümdarlarynyň sowgatlary hijretiň ýedinji ýylynda gelipdi. We muňa garamazdan daýysy ony hurmaly tabak bilen ugradypdy, bu, Rubaýanyň entäk kiçijek gyzjagaşlygyna yşarat edýändir. Ýogsa onuň daýysy, ony ugratmazdy, esasanda hijretiň altynjy ýylynda inen hijab aýatyndan soň hiç hem ugratmazdy.

Bu ýerde ýaraly kişiniň mähremi bolmadyk aýala el degirmegine rugsat berilýär (sargy etdirmek, ukol we ş.m. zatlar üçin). Bu ýerde ýaraly el degirmegi bilen lezzet alýan däl, tersine agry çekýändir.

Aýallaryň jyhada gatnaşmagy şerigat boýunça jaýızdır, emma hokmany suratda şu şerigy kanunlar terk edilmeli däl:

1. öz mähreminiň şol ýerde bolmagy.
2. nä mährem erkekleriň arasyna garyşmaly däl.
3. şöhwet duýgularynyň bolmazlygy, ýagny aýal maşgala ýaş we owadan bolmaly däl.
4. ýüzüni ýapyk tutmagy gerekdir, diňe has mejburi ýagdaýlarda açyp biler.

Edil Pygamber aleýhisalamyň döwründe boluşy ýaly emma gaty az sanda. We diňe Aýşe enemizden galan aýallar garrydylar - we bu diňe Resulallah s.a.w. üçin edilen bir adatdan daşary ýagdaýdyr.

Aýallara goşun iň soňky hatarlarynda nahar bişirmeklik, ýaralylara seretmeklik we şuna meňzeş aýal işleri üçin hyzmat etmeklige rugsat berilýär. Bu meselede çakdan aş a gidilse onda uly fitneler turup biler.

Ebu Bekiriň gyzy Esmadan Buhariý rowaýat edýär: **"Men Ebu Bekiriň öýünde, Allah Resuly s.a.w. Medinä hijret etmegi isläninde onuň üçin ýol iýmitini taýynladym. We men iýmit bilen suwy näme daňjagymy bilmedim we Ebu Bekire ýüzlendim 'Allaha kasam bolsun men iýmit bilen suwy daňmaklyk üçin öz guşagymdan başga hiç bir zat tapmadym.'** Ebu Bekir şeýle jogap berdi **'Ony ikä böl, we bir bölegi bilen iýmiti we ikinji bölegi bilen suwy daň'.** Men şeýle etdim we şondan soň iki guşak eýesi diýilen ady aldym".

Enes bin Mälikden Muslim (No4890) rowaýat edýär: **"Allah Resuly s.a.w. Milhanyň gyzy umm Haraamyň ýanyna gelerdi, ol wagt umm Hraam Ubada bin as Samitiň gol astyndady (gulydy). Bir gün Resulallah onuň ýanyna geldi, umm Haraam ony naharlady, ondan soň oturup Resulallahyň saçyna tymar bermäge başlady. Allah Resuly ol ýerde uklady we ukudan gülüp oýandy. Umm Haraam sorady: "Ya Allah Resuly s.a.w. näme üçin güldiň?" Resulallah jogap berdi: "(Men ymmatymdan deňizde Allah ýolunda ýörişe çykan adamlary gördüm - olar, kürsidäki hökümdarlar ýada hökümdarlar ýalydylar) haýsydygyna düşüniş bilmedim". Onda umm Haraam: "Ýa Resulallah s.a.w. Allahdan meniň olaryň arasynda bolmagymy dileg etseň." diýdi. We ol dog a etdi, zyndan kellesni goýup**

ýene uklady. Biraz wagtdan ýene gülüp turdy. Umm Haraam diýdi: "Men soradym 'Eý Allah Resuly s.a.w. seniň gülmegiňe näme sebäp boldy?" Jogap berdi: "(Allah ýolunda ýöriş edýän adamlary gördim) edil başda görenlerim ýaly." Umm Haraam dowam edýär: "Men 'Ýa Allah Resuly, Allahdan meniň olaryň arasynda bolmagymy dileg etseň' diýdim. Jogap berdi '(Sen eýýam ilkinjileriň arasynda)" We Muawiýäniň döwründe Umm Haraam deňizde ýörişe gatnaşdy we deňizden kenara çykýan wagty atdan ýykylyp şehit boldy".

An Newewiý "Muslim" hadyslar toplumynyň tewsirinde diýýär: "Ähli alymlar, umm Haraamyň, Resulallah s.a.w-iň mähremidigi barada bir karara geldiler."

Wahab şeýle diýýär: "Umm Haraam, Resulallahyň daýzalaryndan biridi".

Ebu Omar şeýle diýdi: "kürsidäki hökümdarlar" ýagny deňizdäki müjähitleri jennetde kürsilerde gördi, pygamberleriň düýşleri bolsa oraşandyr.

"Siýarda" (239-njy abzas) Muhammet bin al Hasan şeýle diýýär: "Gyzlara jyhada ýa da ýazky ýörişlere we şoňa meňzeşlere gitmeklik gerekdäl. Garry aýallar bolsa, onda munda ýaralylara seretmeklik üçin gitmeklikde hiç bir garşylyk ýokdyr. We maňa olaryň söweşmekleri ýaranok, erkek müjähidiň söweşmegi hem ýeterlikdir, eger has möhüm bolmasa onda aýallar söweşmesinler. Eger hakykatdanda jyhada hökmany çakylyk bolsa, onda aýal

maşgala öz adamsyndan rugsat alman hem söweşe gatnaşyp biler.

Atyýa al Ansariýa Radiallahu Anhumadan Muslim rowaýat edýär: "Men Resulallah s.a.w. bilen ýedi gezek ýörişe gatnaşdym. Olaryň ýüklerini goraýardym, nahar bişirýärdim, ýaralylaryň ýaralaryny daňýardym we kesellere kömek edýärdim."

Hokmany ýagdaý bolanda, aýal maşgalanyň özüne nämährem bolan kişini (kesel halynda) bejermegine rugsat berýän hadys:

Bu mesele barada Buhariý öz kitabynda aýratyn bir bölüm açypdyr: "**Erkek aýaly we aýal erkegi bejerip bilermi?**", "We aýallara oljadan paý ýoklugy bellidir, emma olara belli bir möçberi belli edilmedik sylag berilýär." Ýagny sylaglanýarlar. Ibni Abbasyň ýazyşy ýaly: Najde al Haruriýde (olar Resulallah s.a.w. bilen ýörişlere gatnaşardylar emma Resulallah olara oljadan paý aýyrmaýardy, olara sylag berýärdi).

"Ýermuk söweşine Ensarlardan bolan Ýazidiň gyzy Ema gatnaşypdy we rimlilerden ýedisini öldüripdi, olaryň çadyrlaryny ýykypdy." Saýid bin Mansur rowaýat edýär "sunanihi" kitabynda ikinji bölüm No2787.

Abdulla bin Kurt al Azadiý şeýle diýýär: "Men Halit bin Welit bilen ýörişe gatnaşdym we Halidiň we onuň dostlarynyň aýallarynyň, ellerini dolap, goşgy okap, muhajirlere suw daşýanlaryny gördüm." Saýid bin

Mansur rowaýat edýär "sunanihi" kitabynda ikinji bölüm No2788.

Bin Kudama şeýle diýýär: "Ýaş aýallaryň duşman topraklaryna ýörişe gitmegi halanmaýar. Sebäbi olar söweşçi edilip ýaradylmadyk we olaryň kömegi hem (duşman topragynda) kän gerek bolup duranok. Hatda tersine munda ruhuň peselmegi we olaryň jany üçin has kän alada edilmegi bardyr, sebäbi duşmanlaryň olary ýesir alyp olara Allahyň gadagan eden zatlaryny etdirip biljekleri barada gorky bardyr." Al Mugnyý 8/315.

Möhüm bolan käbir meseleler:

Fykyh alymlary öz kitaplarında şeýle ýazýarlar: "Gerek bolan wagtynda emire öz ýanlary bilen aýalyny almaklyga rugsat berilýär, emma beýleki söweşijilere rugsat ýok."

Biz görýäris, Allah bolsa has gowy bilýär: munuň sebäbi, Owganystanda duýuşumyz ýaly, Jyhat meýdanynda emiriň bolmazlygy, ýönekeý bir müjähidiň bolmazlygyndan has tapawutlydyr.

Hamam bin al Haris an Nahayiniň aýaly umm Kasiirden rowaýat edilýär: "Biz aýallar bilen "al Kadisiýa" söweşiniň şaýatlary boldyk. Haçanda söweşiň gutaranlygyny eşidenimizde, uzyn eşiklerimizi geýip, al hawadiý alyp, öldürilenleriň ýanyna geldik, kim (ýaraly) musulman bolsa oňa suw berýärdik, galdyrýardyk, eger müşrik duş gelse onda ony öldürýärdik. Biz bilen çagalar hem bardy we (öli duşmandan olja almaga) olara rugsat

berýärdik, sebäbi özüimiz erkekleriň awratlaryna seretmek islemizokdyk." Al Bidaýa wan Nihaya (kitap 4/47).

5-NJI BÖLÜM. AR RIBAT (NOBATA DURMAK, NOBATÇY BOLMAK)

Ahmet we at Tabariý, Abi Umamadan rowaýat edýärler:
"Şu dört kişä ölenlerinden soň hem sogap ýazylyp durar:

1 - kim Allah ýolunda garawul durka öldürilse.

**2 - kim ylymy amal edip - öwreden bolsa, muňa hem
zyyndan sogap baryp durýar,**

**3 - kim sadaka beren bolsa, we muňada berilen sadaka
ullanylýan wagtynda sogaby ýazylyp durar.**

**4 - adam öz zzyndan imanly ogul goýup gider we ol hem
zyyndan dogra eder." "Sahyh al jamiý" No 890.**

(Söweşde) Nobat durmakda uly sylaglar bardyr, hatda şol pursatda (nobatçy durka) adam ölse onuň zzyndan Kyýamat gününe çenli sogap ýazylyp durar. Beýik bolan Allahdan dilegim, bizi şehitlikden mahrum etmezligini we şu dünýäde soňumyzy nobatda durkak almagydyr, hakykatdanda Ol Eşidijidir, Ýakyndyr, Jogap berijidir.

Muňa ar Ribat diýilmeginiň sebäbi, olar söweşe taýyn bolup, atlaryny öz ýanlaryna daňýardylar. Serhet ýaka şehەرlerine hüjüm edýärdiler, ýada hüjümden goranýardylar. Şol sebäpli serhet ýaka şäherlerinde bolmaklyga ar Ribat hem diýilýär, hatda at bolmasada.

Ebu Darda Radiallahu Anhudan rowaýat edilýär: **"Bir aýlyk Ribat, hemişelik orazadan has haýyrlydyr. Allah**

ýolunda kim Ribatda öldürilse ol ähli gorkulardan halas bolar, iýmit bilen iýdiriler, we ol jennediň ysyny alar we ony, Allah täzeden diriletjek gününe çenli, oňa sogap yazylp durular." Sahyh hadys, Taberaniý, "Sahyh al jamiý" No 3473

Süleyman Rahymallah şeýle diýýär: ***"Bir günlük Allah ýolunda edilen ribat, bir aýlap agyz bekläp diňe namazda durmakdan has haýyrlydyr. We kim nobat ýerinde ölse, gabyr azabyndan halas ediler we onuň amaly kyýamat gününe çenli köpeler."*** Sahyh, Termizi rowaýat edýär (No 1666), "Sahyh al jamiý" No3475.

Ahmet şeýle diýýär: "We - meniň pikirimçe - jyhat we ribat bilen hiç zat deň bolup bilmez. Ribat musulmanlary gadaganlykdan gorayar, we (ribat) serhet halkynyň we söweşijeleriň güýjidir. Ribat, jyhadyň esasydyr we şol sebäpli kynçylyklar jyhatda ýenilleşýär."

"Al Jamiýde" Kurtubi şeýle diýýär: "Öz maşgalalary bilen serhet boýunda ýaşayanlardan, grulusuk edýänler we gazanç edýänler, hatda olar goragçy bolan bolsalarda, serhetçileriň sanyna girmeýärler."

Bin Atyýa we ibni Huwayz Mindaad şeýle diýdiler: "Ribadyň iki ýagdaýy bardyr: Eger gala berk we howpsyz bolsa onda ol ýerde ýaşamaga maşgala we çagalar bilen ýaşamaklyga rugsat berilýär, eger howply bolsa we söweşiji bolsa, onda ol ýerde oňa diňe özüniň bolmaklygyna rugsat berilýär."

Riýad şeýle rowaýat edýär: **"Ähli amallar, olary ýerine ýetiriji tarapyndan duzurulýar, diňe Allah ýolunda bolanyňky (durmaýar). Hakykatdanda Kyýamat gününe çenli onuň yzyndan sogaby ýazylyp durar"**. Sahyh, Taberani we Ebu Ha'iim rowaýat edýär, "Sahyh al jamiý" No4415.

Al Manawiý şeýle diýýär: "Ar Ribat we onuň sylagy, serhede musulmanlary goramak üçin wagtlaýyn giden we hemişelik ýaşamasada, serhetçi bolmadyga berilýändir."

Ibn Hajar şeýle diýýär: "Bu ýerde şeýle düşünje bar, ýagny bu mekan onuň dogduk ýeri bolup we ol duşmana gaýtargy bermek üçin niýetli bolandyr..." "Bu, duşmana gaýtawul bermek üçin, tälim gören, taýynlanan we onda söweşmek üçin ýarag bolan (bir müjähide beriler). Emma gazanç üçin, wezipe üçin, söwda ýada ýer üçin (nobatda duranlara) berilmez."

Ebu Hureýre Radiallahu anhu rowaýat edýär: **"Bir gul sabyr edeni üçin aljak beýik we gymmat sylagyny başga hiç bir zat üçin alyp bilmez."** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 5502.

Ribatda sabyr etmek barada birnäçe hadyslar bardyr sebäbi ribadyň esasy sabyrdyr.

Ribat; bu, duşmanyň gorkunç bolup görünýän we söweşde iň howply (ýer bolan) serhet ýaka galalarynda nefsiňi (ruhy we beden taýdan) berk tutmakdyr. Söweşiň sütüni ribatdyr. Söweş dowamly däl, emma ribat dowamly we borçdyr. We (uzak möhletli ribatda) kalbyň ýadaýa, has

hem hereket azalanda we howwa sowap durmuşyň kyn günleri başlan wagty. Biz, jyhatda duş gelýän iň uly problemanyň, doganlarymyzyň uzak wagtlaýyn ribatda sabyr edip bilmeýändiglerini gördük. Şol sebäpli murabit (nobatçy) doganlar serhetde kän wagtlap durup bilmeýärdiler, ribat wagtynda sabyr edip bilmeýärdiler we ribat ýerinden şähre Peşewara döňýärdiler. Bir müjähidiň şährde bolmagy bolsa, onuň kalbyny bozar we sylagyny azaldar. We hatda diline eýe çykman öz (gazanan) haýryny (sylagyny) ýitirip biler. Belkide diňe sargy saragly we sylagsyz dolanyp geler. Hadysda bildirilşi ýaly **"Diňe ýarasy bilen dolandy."**

Ebu Hureýre Radiallahu Anhu rowaýat edýär: **"Kim murabit bolup ölse, Allah oňa eden haýyrly amaly üçin sylagyny bermäge dowam eder we onuň ryzky hem dowam eder we ol fattandan hem goraglydyr we Kyýamat gününde Allah ony gorkysyz we aman halda diredler."** Sahyh hadys, ibni Mäje (No 2838), "Sahyh al jamiý" No 6420.

Ibn Habiib şeýle diýdi: "Ribat bu, jyhadyň esasy bölekleriniň biridir we bu ýerde gorky näçe kän bolsa şol derejede hem sylag köpeler."

Ebu Amr şeýle diýdi: "Jyhat, müşrikleriň ganyny dökmeklik üçin kanuny (halal) edildi, ribat bolsa musulmanlaryň ganyny goramaklyk üçin kanuny edildi we musulmanlaryň ganyny goramaklyk meniň üçin has söýgülidir."

Bu jyhatda ribada gaty üns berilýändigini görkezýär.

"Iman sabyr we jomartlykdyr." Ahmet (No 22338). (As-sahiha/554).

Sabyr: bu saklanmaklykdyr, kalbyňy gahardan saklamaklyk, diliňi her dürli geplerden saklamak, eşigi ýyrtyp göwse urup bedeniňe zyýan etmekden saklanmakdyr.

Hadysyň şerhi, Allah has gowusyny bilýändir: "Imanyň esasy bölegi, sabyr we jomartlyk bilen durmuşa geçýär. Ybadatyň esasy bölegi bolsa, ony amal etmeklik üçin sabyryň bolmagyny talap edýär."

Diýmek sabyr bu, nefsi ähli şöhwetlerden saklamak we kalby (her dürli howaýy arzuwlardan) köşşedirmekdir. Jomartlyk bolsa, bu kalbyňy gysgançlygyň hapasyndan arassalamakdyr.

"Hakykatdanda Allahyň ýardamy, diňe gerekli derejede gelýär we synagyň derejesinde hem Allahdan sabyr berilýär." Ibn Şaahin "at Tariib wa at Tarhiib" kitabynda rowaýat edýär.

Bu hadys maňa Owganystandaky müjähitleriň sabryny düşündirdi. On ýyldan bäri bu ýurt olaryň beýinlerini ýençýär, süňklerini gemirýär. Söweş degirmeni öz önünde üwelen we ýenjilen zatlardan başga zat goýanak. Ähli öýler haraba, mazarlyga we ýetimler üçin ýatakhana döndiler we muňa seretmezden müjähitleriň kalby gowşamady we olaryň tutanýerligi hiç hem ejizlemedi, hakykatdanda bu synag edilýän kalblaryň sabyr bilen bekedilmegidir.

Osman Radiallahu Anhudan şeýle rowaýat edilýär: "**Bir günlük (bir gijelik) Allah ýolundaky ribat, bu sylaga mynasyp bolmadyk müň günden has haýyrlydyr.**" Tirmizi we al Arnautiý bu hadysa gowy diýdiler we şeýh al Albaniý gowy hadys diýmedi.

Bu kitapda bu hadys, şeýh Albaniniň gowy hadys hasap etmedigi we zaýyf diýen ýekeje hadysydyr. Emma bu rowaýaty welin ol sahyh diýip hasap etdi.

Osman Radiallahu Anhudan rowaýat edilýär: "**Kim Allah ýolunda bir gijesini ribatda durup geçirse, oňa müň günläp okalan namazyň we tutulan rozanyň sogaby beriler.**" Ibn Mäje rowaýat edýär.

Ibn al Arabiý şeýle diýdi: We Tirmizi Osmandan şeýle hadysy aldy "**Allah ýolundaky bir günlük ribat, bu sylaga mynasyp bolmadyk müň günden has haýyrlydyr.**" bir gün jyhada gatnaşmaklyk, müň güne deňdir.

6-NJY BÖLÜM. SÖWEŞ ÜÇİN BEÝAT

Buhariý (No 2891) rowaýat edýär: Ibni Omar Radiallahu Anhu şeýle diýdi **"Haçanda bir ýyl geçenden soň, biz gaýdyp gelenimizde, beýat beren agajymyzyň aşagynda, bizden iki kişi (özaralarynda) düşüşmediler. Biz Nafiýadan soradyk: "Siz näme beýat berdiňiz, ölümemi?" Ol jogap berdi: "Ýok! Ol (Resulallah) s.a.w. sabyr etmeklik üçin bizden beýat aldy."**

Söweş üçin beýat etmeklik, kalblary berkitmek üçin we söweşden öň berilen wadany ýatlatmak üçin, Pygamberden sunnet bolup gelýär.

Aşagynda beýat edilen agaç, ýagny hijretiň altynjy ýylynda ar Ridwan beýaty edilipdi. Soňky ýyl, hijretiň 7 nji ýylynda ol ýerde iki sahaba özara düşüşmediler. Soňky nesilleriň bu agajy mukaddes saýyp, oňa çokunmazlygy we her dürli bedgatlaryň ýüze çykmazlygy üçin, bu dawa Allahyň bir Rähmedi bolupdy. We Jabirden Muslim şeýle rowaýat edýär: **"Biz gaçyp gitmejegimiz barada beýat edipdik. Ölüme beýat etmändik."**

Bu agaç çölde ösýän agaçlaryň bir görnüşi bolup, agajyň öz ady "Samura" (سَمُرَة)'dyr.

Abdullah bin Zeýit Radiallahu Anhunyn şeýle diýenini, Buhari rowaýat edýär: "Al Hurra döwri onuň (Abdullah bin Zeýidiň) ýanyna bir adam geldi we şeýle diýdi: 'Hakykatdanda ibn Hanzala adamlardan ölüme beýat alýar.' Ol şeýle jogap berdi "Men munuň üçin Resullah s.a.w.-den başga hiç kime beýat etmerin."

Al Hurra, Hijretiň 63-nji ýylynda Medinede bolan söweşdir. Bu söweşiň Al Hurra diýilip atlandyrylmagynyň sebäbi, Medinäniň gündogar tarapyny gurşan garadaşlar mekany bolan Hurra diýilen ýerden ilkinji gezek Ýezidiň atlarynyň geçmegi başarmagyndadyr. Gündogar tarapdan bu mekana Waakym diýilýär we demirgazyk tarapdan bu mekana al Wabara diýilýär. Şol sebäpli al Hurradaky bu iki mekana al Hurrateýn we Labiteýn diýýärler. Haçanda Ýezidiň goşuny bu mekany geçmeklige başlanlarynda, Pygamberiň sahabalaryndan biri bolan, Abdullah bin Hanzala aýaga galdy we adamlardan ölüme (çenli) Ýezide garşy söweşmelik üçin beýat alyp başlady. Mundan soň Ýezid maksadyndan dänmeli boldy.

Resullah s.a.w. sahabalaryň käbirini saýlady we olary geljekgi möhüm işler üçin taýynlady. We olardan, beýleki sahabalardan tapawutlylykda aýratyn bir wada aldy. Mysal üçin Sauban we Ebu Bekirden we ýene birnäçe sahabadan (adamlardan hiç zat soramazlyk barada) wada aldy. We olardan biriniň elinden gamçysy gaçsa hem, ony alyp bermeklik üçin hiç kime haýyşt etmeýärdiler.

Beýat elmydama haýyr we Allahdan gorky üçin bolýandyr, sebäbi bu wada haýyra we Allahdan gorkmaklyga edilen iki taraplaýyn kömekdir. We günä işlemeklik ýada dinden çykmaklyk üçin beýat edilmeli däldir. Mysal üçin: Ilki şertnama baglansyp we biraz wagt geçenden soň bolsa beýat berenlerden Allahyň halamaýan işlerini, şerigatda ýok zatlary (birine baýkot goýmaklygy, birini satmaklygy) etmekligi buýurýanlar ýaly.

Musulmana birnäçe kişilere beýat bermeklik jaýızdır. Beýat, bilelikde jyhat etjekligi barada şeyhe berilýär we ylym aljakdygy barada şol bir wagtda başga bir şeyhe hem berip bolýar. Bu beýatlara garşylyk ýokdyr. We bir kişi başga bir kişiden bir zatda beýat alanynda, beýat alanyň ähli zatlary talap etmekligi jaýız dälidir. Şeýlede beýat berene, Kuranda we sünnetde aýdylan Allah ýolunda jyhat ýaly haýyr işleri etmekligi gadagan etmeklik hem jaýız dälidir. Sebäbi bu şerde beýat etmeklik bolýar. **"Hakykatdanda haýyrda boýun egmeklik (gerekdir)" we "ýaradylana, Ýaradanyň kanynyny bozmaklyk barada ytagat ýokdyr."** Bu iki hadys hem sahyh.

BEÝAT:

Jabir Radiallahu Anhudan Muslim (No 4763) rowaýat edýär: **"Hudeýbiýe güni biziň sanymyz bir müň üçyüz adamdy, biz oňa (Resulallah s.a.w-e) beýat etdik. Agajyň aşagynda Omar onuň elinden tutup durdy. Bu (agajyň ady) Sumara". We zyndan şeýle diýdi: "Oňa s.a.w. biz gaçmajaklygymyz barada beýat berdik, ölüme beýat bermedik."**

Aýşa Radiallahu Anhumadan Muslim rowaýat edýär (No 4790): **Resulallah şeýle diýdi "... eger saňa imanly aýallar gelip, Allaha şärik goşmajaklaryna, ogurluk etmejeklerine, zyna etmejeklerine, çagalaryny öldürmejeklerine, elleri we aýaklary arasyndaky zatlara ýalan ýapmajaklaryna we haýyr işlerde seni diňlejeklerine saňa beýat etseler, onda olaryň beýatlaryny al we Allahdan olar üçin bagyşlanma dile."**

Hakýkatdan hem Allah Bagýşlaýjydyr Rähmet eýesidir. "
We Aýşa şeýle diýdi: "We iman eden aýallardan kim
muňa razy bolsa, onda ol synaga razy bolandygyr."

7-NJI BÖLÜM: MUSULMANLARYŇ ÖZ **ARALARYNDAKY SÖWEŞ**

Weda (hoşlaşyk) hütbesi:

Resulallah s.a.w-ıñ Minada eden weda hütbesini Ebu Bakratdan Buhariý we Muslim rowaýat edýärler: ***Resulallah s.a.w sorady "Bu gün nähili gün, siz bilýäňizmi?" Biz jogap berdik "Allah we Resuly has gowy bilýändir." Ol gürlamedi, hatda biz indi ol başga zat aýdar diýip pikir etdik, soňra Resulallah şeýle diýdi "Bu gün gurbanlyk kesilýän günü dälmidir?" Biz "Howa!" diýdik. Soňra şeýle diýdi: "Siz bu ýurdyň nähili ýurtdygyny bilýäňizmi?" Biz jogap berdik "Allah we Resuly has gowy bilýändir." Resulallah "Bu şol (haram) ýurdy dälmidir?" Biz "Elbetde ýa Resulallah" diýdik. Onda Resulallah şeýle diýdi "Hakykatdanda siziň ganyňyz, namysyňyz we malyňyz hem edil şul aýyň şu günü ýaly (başga birine) haramdyr. Eý Allahym, men (habary) ýetirdimmi?" Biz jogap berdik "Howwa!" Ol şeýle diýdi "Eý meniň Robbim, şaýat bol. We şu ýerde bolanlar, şu ýerde bolmadyklara ýetirsin. Belkem ýetirenden eşiden has gowy mundan goranar." Şeýle hem boldy, ondan soň diýdi "We menden soň imansyzlyga, bir-biriňiziň kellänizi çapmaklyga dolanaýmaň" We hiç wagt iman eden kişi kapyr (öldürenligi) üçin öldürilmez. We kim bir täzelik (bidgat) etse, ol günäkärdir. Kim bir täzeligi (dine) goşsa ýada edilen täzeligi gizlese, onda Allahyň, perişdeleriň we ähli ynsanlaryň lagnaty onuň üstünedir."*** Ebu Dawut an Nasiý (2/240), at Tahawiý we al Beyhaki (8/29), Ahmet

(1/132), al Hasandan, Katadanyň zynjyrlamasy. We men ähli rowaýat edijileriň ynamdarlygyny aýdýaryn.

Ibni Omardan Buhari rowaýat edýär, Allah olaryň ikisinden hem razy bolsun: **"Kalbyna girenden soň dynyp bolmaýan erbet zatlaryň biri, nä hak ýere gan dökemekdir."**

Ibni Mesutdan iki şeyh rowaýat edýär: **"(Kyýamat günü) Adamlaryň arasynda ilki bilen dökülen gan üçin Sud edilip başlanar."**

Öz janyňa kast etmeklik:

Saabit bin Kaýs Radiallahu Anhu, Resulallah s.a.w-ıň şeýle diýenini rowaýat edýär: **"Kim ýalan bilen yslam ymmatyndan başga wada berse, onda bu onuň aýdyşy ýalydyr. Kim öz janyňa bir zat bilen kast etse, onda kyýamat günü şol zat bilen oňa jeza beriler. Kim bir mümini küfür bilen günäkärlese, onda ol ony öldürenine deňdir we müminiň lagnaty onuň öldürmegine deňdir."**

Başlanýan söweş:

Ibni Mesut, Resulallah s.a.w-ıň şeýle diýenini rowaýat edýär: **"Haýsy kalb bolsa bolsun, eger öldürilse, onda onuň günäsi bu işe ilki ýol açan Adam (atanyň) ilkinji ogluna ýeter."**

Zubeyir Radiallahu Anhudan Ahmet rowaýat edýär: **"Ynanç (şerigat) adam öldürmeklige zynjyr (jeza) goýdy, mümin adam öldürmek bilen meşgullanmaz."** Sahyh

hadys. Şeýlede Ebu Dawut (No 2770) we al Haakim Ebu Hureýreden rowaýat edýärler. Şeýlede "Sahyh al jamiýde" hem getirilýär No2799.

Adam öldürmek, ýagny bir ynsan başga biriniň ýanyna barýa we ony öldürýär. Bu hadysyň manysy şeýle: iman ýagny şerigat adam öldürmekligi gadagan edýär, edil zynjyryň oňa baglanan kişini hereketsiz hala getirişi ýaly.

Ebu Hureýreden, Ahmet rowaýat edýär: **"Hakykatdanda, sizden haýsyňyz bolsada, kim öz doganyna, hatda öz süýtdeş doganyna gylyjjyny gönükdirse, perişdeler oňa lagnat ederler."** Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No1953.

Şeýlede Jabir Radiallahu Anhudan, Sahyhy Muslimde (No 6615) şeýle rowaýat getirilýär: **"Mesjitde ýaý oklary bilen sadaka berýän adama Resulallah s.a.w. olary (oklary) mesjitdekä ujundan bek tutmagyny buýurdy."** Şeýlede Muhtasar Ebi Dawutda hem getirilýär No 2474.

Pygamberden saw. "sahyheýnde" rowaýat edilýär: **"Kim biziň mesjitlerimizde we bazarlarymyzda ok bilen bile gezse, goý ony ujundan bekje tutsyn - ýada şeýle diýdi - goý ony aýasynda gyssyn, musulmanlary ýaralamazlyk üçin!"** Şeýlede Muhtasar Ebi Dawutda getirilýär No 2474.

Ebu Bakrat Radiallahu Anhu rowaýat edýär: **"Eger iki musulman gylyçlaşsa (we biri beýlekisini öldürse). onda öldüren we ölen ikisi hem otdadyr." Soradylar: "Ya Resulallah s.a.w. öldürene düşünýäris, emma ölen name üçin otda?" Jogap berdi: "Hakykatdanda ol**

garşydaşyny öldürmäge taýyndy." Mutaффakun aleýhi, şeýlede "Sahyh al jamiýde" getirilýär No 380.

Bu ýerde biz üçin, adam hatda niýeti üçin hem soraljakdygy barada sahyh delil bardyr we kim günä iş etmeklige niýetlense we eger bu işi etmek üçin amal etse emma edip bilmesede - günäkärdir. Şol sebäpli ölen hem öldüren bilen deň boldy. We olaryň her biri zalymdyr, emma bu olaryň ikisiniňde deň derejede otda boljakdygyna delil dälidir. Öldüren kişi, öldürenligi we söweşenligi üçin jezalandyrylar. Ölen bolsa diňe söweşenligi sebäpli jezalandyrylar.

Ebu Bakratdan, an Nasıý (No 4100) we Ebu Dawut at Tyýasiý rowaýat edýärler: **"Eger ynsan öz doganyňa ýarag gönükdirse, onda olar odyň gyrasyndadyrlar. Eger ony öldürse, onda oda bile düşerler."** Sahyh hadys "Sahyh al jamiýde" getirilýär. No335.

Adamyň kalbyna ýada malyna howp salýan degişmäniň, oýunyň gadagan edilmegi, pygamberlik terbiýesiniň biridir. Eýsem näçe ynsanlar ýarag bilen oýun etmek sebäpli öldüler?!

Bu, kim günä iş işlemegi niýetlense we şoňa ymtylsa günä gazanjakdygyna delildir. Adam öldüren jähenneme adam öldürenligi üçin girer, ölen bolsa öz doganyny öldürmek niýetiniň bolanlygy üçin girer.

"Al Muhtara" kitabynda Tabariý we ad-Dyýaý Enesden şeýle rowaýat edýärler (Allah olaryň ählisinden razy

bolsun): **"Allah iman edeni öldürene, toba bermek islänok."** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No23.

Ibni Abbasyň: ynsan öldüren hemişelik jähenneme girer diýen sözi bilen bu hadys gabatlaşýar we bu şu aýatyň umumy manysyna hem gabatlaşýar **"Kim bir mümini niýet edip öldürse, onda onuň jezasy Jähennemde hemişelik bolmakdyr"** .

Ehli sünnet wel jemagat ylymynda: adam öldüren kişini käpyrlyga çykarmaýarlar we onuň baky otda boljakdygyny hem aýtmaýarlar. Nä hak ýere adam öldürmek küfürden soň iň uly günädir we öldüren kişi kysas berse ýada ony bagyşlasalar Kyýamat günü ondan bu iş soralmaz. Emma öldüren kişi çyn ýürekden toba etmese we bu işi gaýtalamajgyna ynamy bolmasa, onda onuň kassas tölemegi ýada onuň özünň öldürilmegi, ony, Allahyň önündäki jogapkärçilikden alyp galmaz.

Resulallah s.a.w. bir goşuny, bir oba çozuş etmeklik üçin ugradýar. (Goşun oba ýakynlaşanda) Ol obadan bir adam öz taýpasyny taşlap gitmekçi bolýar. Şol wagt musulman goşunundan bir kişi eli gylyçly ony yzarlaýar, taýpasyndan aýrylan kişi men muslim diýsede ony yzarlan esger, ony öldürýär. Bu waka Pygamber s.a.w-e ýeteninde, Resulallah şu hadysy ýatlady: **"Bir müminiň öldürilmegi, Allah üçin bütin älemiň ýok bolmagyndan has beterdir"** Bureýde Radiallahu Anhudan an Nasıý (No3972) we ad Dyýaý rowaýat edýärler. Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No4237.

Ibn al Arabiý şeýle diýdi: "Haýwany sebäpsiz ýere öldürmezlik barada kanun goýulandan soň, siz adam (öldürmek) barada näme pikir edýärsiňiz? Musulman barada? Imanly kişi barada?"

Sahyh rowaýatlara görä, bir işçini nähak ýere öldüren kişiä ibn Omar şeýle diýdi: "Sowuk suw alyp goý, hakykatdanda sen Jennede girmersiň."

Ibni Omar Radiallahu Anhudan at Tirmizi (No1393) we an Nasiý (No3971) rowaýat edýärler: "**Allahyň önünde, ýer ýüzünde ýaşaýşyň ýok bolmagy, bir musulmanyň öldürilmeginden has ýeňildir**". Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No 4953.

We kim mümin bir kişini öldürmek islese, onda onuň bu dünýäni ýok etmek isledigi bolar. Sebäbi bu dünýä imanly kişi üçin ýaradylandyr.

Ebu Hureýreden Muslim (No 6418) rowaýat edýär: "**Kim, hatda öz ene -atasy bir bolan doganyňa hem demir gönükdirse, hakykatdanda perişdeler oňa lagnat ederler**". Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 5910.

Perişdeler oňa lagnat edýärler, ýagny Allahdan, ony rähmetinden aýyrmagyny dileýärler.

Ebu Hureýre Radiallahu Anhudan Muslim (No 243) we Ibni Mäje rowaýat edýärler: "**Kim bize ýaragyny galdyrsa, ol bizden däl, kim bizi aldasa ol hem bizden däl**". Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No6073.

"Sahyh al jamiý" No6094: Ibn al Arabiý şeýle diýdi:
"Ýarag götermeklik diňe üç görnüşdedir; ogurluk (ýagny ogurluga garşy), zulma garşy we din üçin:

- Eger ogurluga garşy bolsa onda bu barada Kitapda bardyr: "Hakyktdana jeza, Allah we Onuň Resulyna garşy gidýänler üçindir.." Maide 23.

- Eger zalymlar bolsa, onda olary höküm eýesi bolmakdan aýyrmak üçin.

- Din üçin bolanda, eger bir kişi dinde täzelik getirip munuň bilen küfre giren bolsa, onda ol kişi dinden çykan hasap edilyär, eger küfre girmedik bolsa onda uruşup adam öldüren ogra berilýän jeza ýaly jeza, ol kişä degişli bolýar."

Ebu Hureýra Radilallahu Anhu rowaýat edýär: **"Kim jemagada ytagat etmese, jemagatdan daşlaşsa we şol ýagdaýda ölse - jahyl ölmi bilen öler. Kim gödeklik häsiýeti bilen söweşe, milletçilik üçin gaharlansa ýada milletparazlyga çagyrsa ýada (bu işde) kowmuna ýardym etse we şol ýagdaýda ölse, onda önuň ölmi, jahyllyk ölmidir. Kim meniň ymmatymyň garşysyna çyksa, imanly ýada imansyz diýmän olaryň boýnuny çapsa, we imanly kişini öldürmekden çekinmese we beren wadasyna wepaly bolmasa, onda ol kişi menden dälidir we men hem ondan dälidirin."** Muttafakun aleýhi, "Sahyh al jamiý" No 6103.

Bu hökümleri durmuşa geçirmedik kişi bizden däldir, eger munuñ bilen amal etmeýän bolsa onda ol biziň düşüňjämizde däldir we biziň bilen bir ýolda däldir.

Jemagat - Musulman ymmaty. We yslam guramalary, musulmanlardan emele gelen jemagat hasaplanýandygyny, (umumy) jemagatulmuslimin däldigini bil.

Salamat ibn al Akwa Radiallahu Anhuden Muslim (No 241) rowaýat edýär: **"Kim bize gynyndan çykan gylyç getirse (çekse), ol bizden däldir."** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 6175.

(Bizden däldir), ýagny bu işi etmekligi jaýız gören bolsa. Bu kişi biziň ýolumyzdan ýöremeýän bir kişidir, ýada onda iki ýüzlüligiň alamaty bardyr.

"Islän günäni Allah belkem bagyşlar, emma kim müşrik bolup ölen bolsa ýada özi imanly bolup we imanly bir kişini bilkastlaýyn öldüren bolsa bagyşlamaz." Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No 4524. Ebu Dawut, ibni Habaan we al Hakim bu hadysy rowaýat etdiler, bu hadysyň sahyhlygyny Zahabiý "Sahyh hadyslar" atly kitabynda tassyklaýar. Allah olaryň baryndan razy bolsun.

Bu hadysyň sebäbi:

Haçanda biz Konstantinopolsa çozuş edenimizde, biziň ýanymyza Palestinada uly ada we derejä eýe bolan bir adam geldi. Onuň ady Şureýka al Kananiýiň ogly Haniý bin Kulsumady, ol ýanymyza gelip Ebu Zakariýanyň ogly Abdulla bilen salamlaşdy we şeýle diýdi: "Men umm

Dardaýiniň şeýle diýenini eşitdim: 'Men Ebu Dardaýiden, Allah Resuly s.a.w. şu hadysyny eşitdim.'

(... bilkastlaýyn imanly bir kişini öldürdi): bu hadys, şu işi jaýyz görenlere degişlidir. Beýlekilere hem bu amalyň nähili derejede agyrdygny görkezmek üçin aýdylandyr. "al Kabaair" kitabynda az Zahabiý şeýle diýýär: "Mundan has gorkulusy hem ölümden halas bolan mümini tutmaga kömekleşmek ýada musulmanyň kellesiniň çapylmagy üçin ýalan zada şaýat bolmakdyr".

Yslam kanunynyň ýaşamagynyň durmagyna esasy sebäp - adam öldürşikde we jedeldedir:

"al Huliýah" kitabynda ibni Mäje we ebu Haiim rowaýat edýärler: *Resulallah s.a.w. şeýle diýdi "Eý Muhajir halky! Siz baş zat bilen synalarsyňyz we siz olary bilersiňiz diýip Allaha sygynýaryn:*

Zyna, ol barada ap-açyk aýdýançalar peýda bolmaz, (ondan soň) olar, öňki kowumlarda bolmadyk kesel we açlykda bolarlar.

Haçanda az çekmek we terezide aldamak bilen meşgullanyp başlanlarynda, birnäçe ýyllap olardan bereket gider we olara zalym hökümdarlar höküm ederler.

Eger olar zekat bermegi bes etseler, onda ýagyş ýagmagyny goýar we eger haýwanlar bolmasady, ýagyş gaýdyp ýagmazdy.

We eger olar Allah we Resulyňa beren wadalaryny bozsalar, onda Allah olaryň üstünden höküm etmegi olaryň duşmanlaryna berer we duşmanlar olarda bolan zatlarynyň ýarysyny alarlar.

We olaryň baştutanlary hökümlerini Allahyň Kitaby boýunça ýöretmese, diňe käbir aýatlary saýlap alyp amal etseler, onda Allah olaryň öz aralarynda bedbagtçylyk döreder." Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 7978.

Bu hadysyň hakykata öwrülendigini görkezmek üçin diňe, howply bolup, Amerika Ýerwropa ýaly ýurtlary gorky astyna alan "SPID" keselini ýatlamak hem ýeterlidir.

Fitneleriň (bir düşünjede bolmazlygyň) sebäbi - baýlyk we rahatlyk.

Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: **"Meniň ymmatyma, beýleki kowumlara gelen kesel ýeter."** Soradylar **"Eý Allahyň Resuly, o name kesel?"** Jogap berdi: **"Al-aşir, al-batar, at-takasyr, dünýede at-taşaahun, at-tabaagud, at-tahaasur, ondan soň adalatsyzlyk we zulum geler."** Al Haakim rowaýat etdi we sahyhlygyny tassyklady, şeýlede as-sahihada No 680 az Zahabiý rowaýat etdi.

Al aşir - gödeklik bilen menmenligiň iň uly derejesi.

Al batar - rahatlyk wagtynda zulum etmeklik.

At takassur – çagalaryň kän dogulmagy

At taşaahun - duşmanlyk.

At tabaagud - birek biregi ýigrenmek, daşlaşmak.

At tahaasud - birek birege görüplik etmeklik.

Resulallah s.a.w. şeýle diýdi: **"Mümin kişi, iman gujagyndan, haram gany (nähak ýere gany) dökýänçe aýrylmaz, eger haram gany dökse, onda ballýah (irmek, gutarmak)." Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 7570.**

Edilen haýyr işleri gujaklamak:

An Nasai rowaýat edýär (No 3981): **"(Kyýamat günü), Bir ynsan başga biriniň elinden tutup geler we diýer: Ey meniň Robbim! Sen ondan sora ol meni näme üçin öldürdi. We Allah ondan sorady: Sen näme üçin öldürdiň? Ol kişi jogap berdi: Ähli beýiklik seniňki bolsun diýip öldürdim. Onda Allah diýdi: Hakykatdanda beýiklik meniňki. Ondan soň ýene bir kişi başga biriniň elini tutup geldi we diýdi: Ey meniň Robbim! Sen ondan sora, ol meni näme üçin öldürdi. We Allah sorady: Sen näme üçin ony öldürdiň? Ol kişi jogap berdi: Beýiklik pylana degişli bolsun diýip (öldürdim). Onda Allah diýdi: Hakykatdanda ol (beýiklik) meniňkidir. We (öldüren) kişi öz günäsi bilen döndi."** Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No 7885.

At Tirmizi (No3126), an Nasıý (No3989) we ibni Mäje rowaýat edýärler: **"Kyýamat günü öldürilen, boýun damarlaryndan gany akyp duran kellesini eli bilen maňlaý saçyndan tutup, öldüren bilen bile geler we diýer: Ey Robbim! Sen mundan sora, meni näme üçin öldürdi? We kürsä ýakynlaşýança şeýle halda geler."** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No7887.

Birnäçe kişini, bir kişi üçin öldürmek:

Mälik rahymahulLah , "al Muwatta" kitabynyň "Teşnä suw bermek" bölümünde rowaýat edýär: "Saýid bin al Musiib, Omar bin Hatdabyň, Saana halkyndan bir ynsany (nä hak ýere) öldürenlikleri üçin (baş ýada) ýidi kişini öldürenligini rowaýat etdi we şeýle diýýdi: "Eger Saaniý halkynyň ählisi oňa garşy çyksalardy, onda olaryň ählisini öldürerdi."

"Al Muntakyý" kitabynyň, Muwattaýy Maligiň tewsirinde (7/116) al Bäjiý şeýle diýdi: "Bir kişini öldürmeklik üçin, birnäçe kişi goşulan bolsa, onda olaryň ählisi, ölen kişä kassas hökümünde öldürilýär. Birnäçe alymlar we Omar, Ali we Ibni Abbas bu pikirdedirler. Şeýlede fykyh ylymdarlary hem bu pikirdedirler we biz bu pikirni delilini Omardan alýarys. Bu pikir boýunça höküm bererdiler we biz muňa garşylyk göremizok, şeýlede bu soragyň jogabyny ijmadan (ähli alymlaryň bir karara gelmeginden) alýarys.

"Al Mawaaziýaty wal Majmuuah" kitabynnda Mälik şeýle diýdi: "Bir erkegiň ölümi üçin, iki ýada birnäçe erkek jogapkär bolup bilerler, bir aýal üçin hem birnäçe aýallar, bu gullar üçin hem degişlidir."

Ibni al Kaasim we Aşhab şeýle diýdiler: "Eger birnäçe kişi, bir aýaly ýada çagany öldürmeklik üçin gatnaşan bolsalar. Onda olaryň ählisi kassas hökümünde öldüriler."

Eger bu kişi ölümden öň, olaryň gol astynda bolan bolsa. Onda Mäligiň aýdyşy boýunça: "Olaryň ählisi kassas

hökümünde öldürilýär." Haçanda birnäçe kişi, bir kişini urup soňrada onyň ölenligini bilseler, ibni al Kaasim we ibni al Maajişuun şeýle diýdiler: "Bu ýagdaýda onuň ölümi üçin, olaryň ählisini öldürmeklik galýar."

Buhariý (No 6709) we Ahmet (No5665) rowaýat edýärler: **"Mümin kişi haram bolan (nä hak ýere) gany dökyänçe, diniň çäginde bolmaklygana dowam eder."** Sahyh hadys "Sahyh al jamiý" No 7568.

Ibni Arabiý şeýle diýdi: "Diniň çäginde - ýagny haýyr işleri işlemeklik üçin giň şertleriň bolmagy. Emma adam öldürse, onda bu günäsini ýuwmaklyga ýagdaýy bolmaz. Günäniň bagyşlanmagy, toba etmeklik we ol topanyň kabul bolmagy bilen bolýar, emma adam öldürse, onda topanyň kabul bolmagy durýar." Bu ýerde biz Arabiýniň, Omar Radiallahu Anhunýň pikiri (ýagny adam öldüreniň tobasy kabul bolmaz) boýunça tewsir edýänligini görýäris / Fathul Bariý, 12/188.

Buhariý (No 6710) Omardan rowaýat edýär (Allah olaryň ikisinden hem razy bolsun): "Hakykatdan hem, çykalgasy bolmadyk iň agyr ýagdaý, nä hak ýere gan dökmeklikdir."

Öldürmäge gatnaşmaklyk:

Terimizi rowaýat edýär: **"Eger ýerde we gökde ýaşayanlar, bir müminiň ganyny dökmeklige (ony öldürmäge) gatnaşsalar, onda Kadyr we Beýik bolan Allah Tagalla olaryň ählisini oda zyňardy."** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No 5247.

Bu hadysyň sebäbi: Resulallah s.a.w-ıň döwründe bir adamyň jesedi tapyldy we Resulallah s.a.w. münberine çykyp sorady: "Siz näme, muny öldüren adamy bilmeýärsiňizmi?" We mundan soň dowam etdi: "Kalbym elinde bolana kasam edýärin, eger ýerde we gökde..."

Öldürmek üçin gatnaşdylar, ýagny nä hak ýere öldürdiler:

Adam öldürmekelik, ähli ybadatyň sogabyna böwet bolup durýar: Ubadat ibn as Samitden, Ebu Dawut (No4268) we ad Daýi (6/8914) rowaýat edýäler (Allah olardan razy bolsun): **"Kim bir mümini samsyklyk edip öldürse, onda Allah ondan sadakasynyda, adyllygynyda kabul etmez!"** Sahyh hadys, "Sahyh al jamiý" No6454.

Arap dilinide bu hadysyň rowaýady iki görnüşde gelýär, birinjisiniň manysy - samsyklyk sebäpli, ikinjisiniň manysy - keýp üçin.

Birinji manysy (samsyklyk sebäpli): ýagny ony kassas üçin ýada bir jenaýady sebäpli dälde, hiç bir sebäpsiz öldürdi.

Ikinjisi: (şat boldy) ýagny adam öldürenine şatlandy, sebäbi garşydaşynyň ölümüne, jenaýatkär şat bolýar. Egerde jenaýatkär mümin bolsa we öldürenine şatlansa, onda Allah ondan sadakasyny, nefil we parz ybadatlaryny hem kabul etmez.

Adam öldürmeklik, imansyzlykdan soňky iň uly günädir.

Osman Radiallahu Anhunýň öldürilmegi:

Ebu Umama ibn Sahl bin Haniw rowaýat edýär (Allah ondan razy bolsun): "Osman Radiallahu Anhunýň öýüni gabanlarynda biz ol ýerdedik. Biz, Osmanyň daşardaky kişilere aýdan zatlaryny eşidip boljak bir ýerdedik, Osman girdi we biraz wagtdan ol ýerden ýüzüniň reňki üýgtän şekilde çykdy. Biz soradyk: "Eý emirul müminin! Saňa näme boldy?" Jogap berdi: "Olar meniň kassas almagym üçin, maňa haýbat atýarlar we men muňa (beýle etmeklerine) şu günki ýaly emin däldim." Biz oňa diýdik: "Allah sizi olardan aman saklasyn eý emirul müminin!" Ol jogap berdi: "Olar meni öldürenlerinde näme? Resulallah s.a.w-iň şeýle diýenini eşitdim:

"Musulmanyň gany şu üç ýagdaýda halaldyr:

- adam yslama gireninden soň küfür etse.

- ýada öýlenen kişi zyna etse

- ýada kim kassassyz adam öldürse!"

We Allaha Kasam edýärim, men jahyllyk döwrümdede Yslama girenden soň hem zyna etmedim, Allah meni gönükdirenden soň, hiç wagt bu diniň ýerine başga zat islemedim we men hiç kimi öldürmedim, onda olar näme üçin meni öldürmek isleýärler?!" "As-sunanu al-kubra" kitabynda al Beýhaki (8/19) rowaýat etdi, şeýlede 4 hadysçy we Ahmet (No 16145) rowaýat etdiler. Rowaýat zynjyryny iki şeýh hem sahyh hasaplady.

Şertnamasy bolan kişini (Muahida) öldürmeklik:

Abdulla bin Amrdan Buhariý (No3097) rowaýat edýär: Resulallah s.a.w. diýdi "Kim şertnama baglanşany öldürse jennediň ysny almaz, onuň ysy bolsa 40 ýyllyk ýola çenli ýaýylar." (Fathul-Bariý 12/259).

Eger şertnama baglanşyp, musulmanlaryň goragynda bolan imansyz bir kişiniň nä hak ýerine öldürilmegine şeýle jeza bar bolsa, onda musulmanyň öldürilmegine näme barka?! Şertnama baglanşan kişi, ýagny musulmanlar bilen şertnamasy bar bolan kişi. Şertnama jizýe tölemek bolsada ýada hökümet tarapyndan baglanşylan parahatçylyk şertnamasy bolsada ikisi hem bir derejededir.